

De Grens 7 - 6598 DK Heijen
Postbus 160 - 6590 AD Gennepe
K.v.K. Venlo 12029421
Tel. : 0485-802020
Fax : 0485-802084
info@explosievenopsporing.com
www.explosievenopsporing.com

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING.....	5
1.1	AANLEIDING	5
1.2	PROBLEEMSTELLING	5
1.3	DOELSTELLING	5
1.4	ONDERZOEKSGBIED	5
1.5	ONDERZOEKSMETHODE	6
1.5.1	Algemeen	6
1.5.2	Inventarisatie bronnenmateriaal.....	6
1.5.3	Beoordeling bronnenmateriaal	7
1.5.4	Verantwoording.....	7
1.5.5	Leeswijzer	8
2	INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL	9
2.1	EERDER UITGEVOERDE ONDERZOEKEN	9
2.1.1	Rapportages archief AVG	9
2.1.2	Derden	9
2.2	LITERATUUR.....	9
2.2.1	Meidagen 1940	9
2.2.2	Luchtoorlog 1940-1945.....	10
2.2.3	Bevrijding april 1945	14
2.2.4	Naoorlogse geschiedenis.....	14
2.3	COLLECTIE STAFKAARTEN TOPOGRAFISCHE DIENST KADASTER TE ZWOLLE	14
2.3.1	Geallieerde stafkaarten	14
2.3.2	Duitse stafkaarten	15
2.3.3	Overig kaartmateriaal	15
2.4	LUCHTFOTO'S.....	15
2.4.1	Geraadpleegde luchtfoto's	15
2.4.2	Geogerefereerde luchtfoto's	16
2.4.3	Luchtfoto-interpretatie 1944-1945.....	17
2.4.4	Luchtfoto-interpretatie huidige situatie	17
2.5	GEMEENTEARCHIEVEN AMBT DELDEN EN WIERDEN	17
2.5.1	Luchtbeschermingsdienst	18
2.5.1	Aangetroffen / geruimde CE en oorlogsschade	22
2.6	NIEUWSBERICHTEN	26
2.6.1	AVG collectie	26
2.7	EXPLOSIEVEN OPRUIMINGS DIENSTEN DEFENSIE (EODD).....	26
2.7.1	Collectie ruimrapporten.....	26

2.8	COLLECTIE MIJNENKAARTEN	27
2.9	PROVINCIAAL ARCHIEF / HISTORISCH CENTRUM OVERIJSSSEL TE ZWOLLE	27
2.9.1	Militair Gezag	27
2.10	SEMI STATISCHE ARCHIEFDIENSTEN MINISTERIE VAN DEFENSIE (SSA)	27
2.10.1	Archief Mijn- en Munitie Opruimings Dienst (MMOD) 1945-1947	28
2.11	NEDERLANDS INSTITUUT VOOR MILITAIRE HISTORIE (NIMH)	30
2.11.1	Collectie Duitse verdedigingswerken	30
3	CHRONOLOGIE RELEVANTE GEBEURTENISSEN	32
3.1	INLEIDING	32
3.2	CHRONOLOGIE	32
3.2.1	Meidagen 1940	32
3.2.2	Duitse bezetting en luchtoorlog 1940-1945	32
3.2.3	Bevrijding april 1945	32
3.2.4	Naoorlogse CE-ruiming	33
4	BEOORDELING BRONNENMATERIAAL	34
4.1	INDICATIE VAN EXPLOSIEVEN IN HET ONDERZOEKSGBIED	34
4.2	LEEMTEN IN KENNIS BRONNENMATERIAAL	34
4.3	INDICATIE VAN CE IN HET ONDERZOEKSGBIED	34
4.4	SOORT, VERSCHIJNINGSVORM EN AANTALLEN CE	35
4.5	HORIZONTALE BEGRENZING VERDACHT GEBIED	35
4.6	VERTICALE BEGRENZING VERDACHT GEBIED	35
5	CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	36
5.1	CONCLUSIE	36
5.2	ADVIES VERVOLGTRAJECT	36
6	BIJLAGEN	37
6.1	BRONNENLIJST	37
6.1.1	Archieven	37
6.1.2	Literatuur	37
6.1.3	Websites	37
6.2	CERTIFICAAT WSCS-OCE	38
6.3	RICHTLIJNEN WSCS-OCE AFBAKENING VERDACHTE GEBIEDEN	39
6.4	PRESENTATIEKAART HISTORISCHE FEITEN	41
6.5	CE-BODEMBELASTINGKAART (VERDACHT GEBIED)	42

Distributielijst

- AVG Explosieven Opsporing Nederland
- Provincie Overijssel

Dit document is bestemd voor de opdrachtgever.

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur. (Artikel 16 Auteurswet 1912). Het is de opdrachtgever toegestaan voor intern gebruik kopieën te maken zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

Voor informatie, vragen of suggesties:

AVG Explosieven Opsporing Nederland

De Grens 7

6598 DK Heijen

Tel 0485-802020

Fax 0485-802084

Website: www.explosievenopsporing.com / www.uxo.eu

E-mail: info@explosievenopsporing.com

Opdrachtgever	Provincie Overijssel
Contactgegevens	Dienst Landelijk Gebied, kernteam Twente
Rapport	1462021-VO-01
Naam	VO Enter Deldenerbroek
Versie	Concept
Datum	23 mei 2014
Vrijgegeven door:	M.A. Abee (afdelingshoofd OCE)
Paraaf:	
Opgesteld door:	Wouter van den Brandhof MA (historicus)
Paraaf:	

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

AVG Explosieven Opsporing Nederland (hierna: AVG) heeft in opdracht van de provincie Overijssel een vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven (hierna: CE) uitgevoerd ter plaatse van de projectlocatie 'Deldenerbroek' te Enter. Hier zullen in de toekomst diverse bodemingrepen worden uitgevoerd in kader van de inrichting van nieuwe natuur (zie afbeelding 1).

1.2 Probleemstelling

Er kunnen als gevolg van gevechtshandelingen CE in het onderzoeksgebied zijn achtergebleven. Er ontstaat bij het spontaan aantreffen van CE uit de Tweede Wereldoorlog mogelijk een verhoogd veiligheidsrisico. Onbedoelde detonaties kunnen bij de uitvoering van werkzaamheden in het ergste geval leiden tot dodelijk letsel en zware schade aan materieel en omgeving. Spontane CE vondsten kunnen resulteren in meerwerk-kosten door stagnatie van de uitvoeringswerkzaamheden.

1.3 Doelstelling

Het doel van het vooronderzoek is om aan de hand van een breed scala aan historisch feitenmateriaal een zo genuanceerd mogelijk beeld met betrekking tot het onderzoeksgebied in de Tweede Wereldoorlog te verkrijgen. Aan de hand van deze gegevens wordt een antwoord gegeven op de vraag of en zo ja in welke delen van het onderzoeksgebied er sprake is van een verhoogd risico op het aantreffen van CE. Er zal daarnaast worden ingegaan op de te verwachten soort(en) CE, de verschijningsvorm en de mogelijke hoeveelheid. Het onderzoek resulteert in een horizontale en verticale afbakening van het verdachte gebied door middel van GIS kaartmateriaal en het advies om de werkzaamheden onder reguliere omstandigheden uit te voeren, of om vervolgstappen te zetten in de vorm van de (projectgebonden) risicoanalyse.

1.4 Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt ten zuidoosten van Enter in de gemeenten Wierden en Hof van Twente en wordt begrensd door de Koerдамsweg, Nieuw Koerдам, Koerдам, de Kartelaarsdijk, 't Oale Wolfs, de Wolvesweg, de Rijssenseweg, de Demmersweg en De Vos.

Afb. 1.- Begrenzing onderzoeksgebied (rood omlijnd)

1.5 Onderzoeksmethode

1.5.1 Algemeen

Bij het vooronderzoek worden literatuur en historische bronnen verzameld en gestructureerd geordend. Het eindresultaat is een rapportage met een bijbehorende CE-bodembelastingskaart. Het vooronderzoek dient conform de WSCS-OCE te worden uitgevoerd.¹

1.5.2 Inventarisatie bronnenmateriaal

Het bronnenonderzoek vindt plaats op basis van een inventarisatie van:

- Gebeurtenissen die hebben geleid tot de mogelijke aanwezigheid van CE (indicaties);
- Gebeurtenissen die hebben geleid tot de verwijdering van CE (contra-indicaties).

Wij hebben in kader van dit onderzoek de volgende archieven en collecties geraadpleegd:

- Explosieven Opruimings Dienst (EOD): in het archief van de EOD te Soesterberg zijn ruimrapporten van CE aanwezig. Deze rapporten, ook wel bekend als UO's, beslaan een periode van de jaren '70 tot heden. Aan de hand van deze bronnen kan worden vastgesteld waar in het verleden verschillende typen CE zijn geruimd c.q. verwijderd. Een andere belangrijke informatiebron zijn de gedigitaliseerde mijnenkaarten. Deze bronnen geven inzicht in de hoeveelheid gelegde, geruimde en vermiste mijnen

¹ Werkveldspecifiek certificatieschema voor het systeemcertificaat 'Opsporen CE'

- Universiteit van Wageningen en het Kadaster te Zwolle: de geallieerde luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog zijn een zeer belangrijke informatiebron. Luchtfoto's kunnen informatie geven met betrekking tot inslaglocaties van afwerpmunitie, loopgraven, stellingen etc
- Gemeentearchief en Provinciaal Archief: de gemeentearchieven van de (voormalige) gemeenten Wierden en Ambt-Delden (ondergebracht bij het gemeentehuis te Wierden en het Twents Streek Archief Delden) en het Provinciaal Archief (ondergebracht bij het Historisch Centrum Overijssel te Zwolle) bevatten informatie met betrekking tot de Luchtbeschermingsdienst, oorlogsschade, naoorlogse CE-ruiming en gesneuvelden
- Archief AVG: in dit archief zijn documenten uit binnen- en buitenlandse archieven aanwezig, alsmede een selectie van Nederlandse en geallieerde gevechtsverslagen uit de jaren 1940 en 1944-1945
- Database AVG: de AVG database en de boeken- en tijdschriftencollectie. Dit betreft een grote hoeveelheid literatuur en documentatie over plaatsen door geheel Nederland in de Tweede Wereldoorlog
- Semi Statische Archiefdiensten (voorheen Centraal Archieven Depot) te Rijswijk: hier zijn documenten van de Mijn- en Munitie Opruimingsdienst ondergebracht. De Mijn- en Munitie- Opruimingsdienst was in de jaren direct na de Tweede Wereldoorlog belast met de ruiming van CE en is één van de voorgangers van de huidige Explosieven Opruimings Dienst Defensie
- Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) te 's-Gravenhage: het NIMH beheert o.a. de zgn. '575 serie'. Dit zijn tekeningen en verslagen van het Nederlandse verzet, o.a. met betrekking tot Duitse stellingen, troepenverplaatsingen, hoofdkwartieren etc.

1.5.3 Beoordeling bronnenmateriaal

In deze fase van het vooronderzoek worden de indicaties en contra-indicaties uit het bronnenonderzoek beoordeeld. Op basis van deze gegevens wordt gemotiveerd vastgesteld of er sprake is van een van een op CE verdacht gebied. Indien er sprake is van een verdacht gebied, dan wordt tevens bepaald: de (sub)soort, de mogelijke aantallen en de verschijningsvorm van de vermoedelijk aanwezige CE, alsmede de horizontale en verticale afbakening van het verdachte gebied.

Bij de beoordeling van bronnenmateriaal is gebruikgemaakt van het geografisch informatie systeem (GIS). De indicaties en contra-indicaties zijn vertaald naar een locatie in het RD-coördinatenstelsel en verwerkt in GIS. De GIS dataset wordt mede gebruikt om te beoordelen of het onderzoeksgebied, of delen daarvan, verdacht is op de mogelijke aanwezigheid van CE.

1.5.4 Verantwoording

Het vooronderzoek is tot stand gekomen dankzij de volgende personen:

- Dhr. W. van den Brandhof, MA (historicus): uitvoering van het vooronderzoek
- Dhr. P.P.M. Gieben (information manager): GIS kaartmateriaal
- Dhr. M.A. Abee (afdelingshoofd OCE): interne beoordeling opzet en inhoud rapportage
- Dhr. J.W.J. de Beer (manager OCE): interne beoordeling opzet en inhoud rapportage

1.5.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat de resultaten van het literatuur- en het archiefonderzoek.

In hoofdstuk 3 zijn de relevante indicaties en contra-indicaties chronologisch geordend in een lijst van gebeurtenissen. In dit hoofdstuk is tevens bepaald of de lijst met gebeurtenissen voldoende indicaties bevat, waaruit blijkt dat ter plaatse van de onderzoekslocatie mogelijk CE aanwezig zijn.

Hoofdstuk 4 is het resultaat van de beoordeling van bronnenmateriaal. De bij hoofdstuk 4 behorende presentatiekaart van de verzamelde historische feiten is opgenomen in bijlage 6.4.

Conclusies en aanbevelingen komen aan de orde in hoofdstuk 5.

2 INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL

2.1 Eerder uitgevoerde onderzoeken

2.1.1 Rapportages archief AVG

Er zijn door medewerkers van AVG in het verleden geen vooronderzoeken op het grondgebied van de gemeente Hof van Twente uitgevoerd.

In het AVG archief is één rapportage aanwezig, die gedeeltelijk betrekking heeft op de gemeente Wierden. Het betreft het project 1262055, getiteld: 'Project Landinrichting Rijssen. Gemeente Rijssen-Holten, Nijverdal en Wierden. Een vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven' d.d. 28 september 2012. De aangetroffen relevante informatie is in deze rapportage opgenomen.

2.1.2 Derden

Er zijn in het AVG archief meerdere door civiele explosieven opruimingsbedrijven uitgevoerde (voor-) onderzoeken in de gemeente Wierden beschikbaar. Het betreft de volgende documenten:

- EOCKL, Vooronderzoek locatie Rijksweg 35, wegvak Wierden-Almelo d.d. 8 augustus 2003. Kenmerk: 547/2003.004, UO nr. 20030987 (slechts een gedeelte van het vooronderzoek in het bezit van AVG)
- Saricon, Wierden SBNS Zuid Parallelweg. Detectie boorpunten d.d. 19 januari 2004. Dit project heeft het werknummer 72151
- Saricon, Projectgebonden Risicoanalyse Conventionele Explosieven Twentekanalen Fase 2 en Sluis Eefde d.d. 29 augustus 2012. Documentcode 11S112-PRA091
- KWS, Rapportage oppervlakte detectie Rijksweg N35 definitief d.d. 11 februari 2004. Geen kenmerkvermelding
- EOCKL, Vooronderzoek locatie Rijksweg 35, wegvak Wierden-Almelo d.d. 8 augustus 2003. Kenmerk: 547/2003.004. UO-nummer: 20030987.

De aangetroffen relevante informatie is in deze rapportage opgenomen.

2.2 Literatuur

2.2.1 Meidagen 1940

Algemeen kader Duitse inval mei 1940

De 6. en de 18. Armee vielen op 10 mei 1940 Nederland binnen in kader van het door Hitler bevolen Fall Gelb. De 6. Armee trok door het zuidelijk deel van Nederland richting het Albertkanaal. De hoofdaanval van de 18. Armee was gericht op de Moerdijkbruggen die door Duitse parachutisten (Fallschirmjäger) waren veroverd. De Moerdijkbruggen waren de toegangspoort naar Vesting Holland waar het Nederlandse opperbevel, koningin Wilhelmina en de regering zetelden.

Nederland was van groot belang voor de Luftwaffe (de Duitse luchtmacht). De Nederlandse vliegvelden konden worden gebruikt voor de strijd tegen Groot-Brittannië. Nederland was tegelijkertijd

een door de Duitsers gebruikte bufferzone, bedoeld om het Ruhrgebied tegen vijandelijke luchtaanvallen te verdedigen.

Het onderzoeksgebied lag niet binnen de regio waar Duitse luchtlandingen werden uitgevoerd en bevond zich evenmin in de nabijheid van de belangrijkste aanvalsassen van de 6. en de 18. Armee. Er zijn derhalve geen gegevens betreffende gevechtshandelingen te 'Enter-Deldenerbroek' bekend.

2.2.2 Luchtoorlog 1940-1945

In de onderstaande overzichten zijn vermeldingen met betrekking tot de luchtoorlog in de regio Ambt Delden, Wierden en Enter verwerkt. Het betreft voornamelijk tactische duikbombardementen en vliegtuigcrashes. Geen van de onderstaande vermeldingen heeft betrekking op het onderzoeksgebied.

Datum	Bron: T. Eversteijn Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945 (1990)
25 mei 1940	Junker Ju 88 aan de Hexelseweg ten noorden van de buurtschap Hoge Hexel, Wierden nabij de Tol gecrasht.
6 juli 1940	Bombardement op Ambt Delden. Getroffen werd de Wiene aan de zuidkant van het Twentekanaal nabij de schutsluis.
31 augustus 1940	Bombardement met vier brisantbommen op Ambt Delden. Getroffen werd te Wienen de spoorbrug over een zijtak van het Twentekanaal.
13 oktober 1940	Bombardement op Ambt Delden. Getroffen werd te Wiene de rijksweg de N346 Delden - Goor.
6 juli 1941	Bombardement op Bentelo, Ambt Delden. Getroffen werd het bosperceel van Baron van Heeckeren van Wassenaer aan de Suesterweg.
25 augustus 1941	Bombardement op Ambt Delden. Getroffen werd de weerszijden van de weg Goor - Haaksbergen en een berkenbosje.
20 september 1941	Bombardement op Ambt Delden. Getroffen werd te Bentelo de boerderij van G.J. Nijland.
20 september 1941	Wellington Mk Ic X9609 PM- van het No. 103 Squadron te Hengvelde, Ambt Delden gecrasht
20 september 1941	Wellington Mk Ic X9609 PM- van het No. 103 Squadron op het terrein van G.J. Nijland Kieftenweg Bentelo, Ambt Delden gecrasht
28 september 1941	Wellington Mk PM- van het No. 103 Squadron te Hengvelde, Ambt Delden gecrasht
27 juni 1942	Wellington om 02.55 uur te Saasveld, Ambt Delden gecrasht
10 augustus 1942	Wellington Mk III BJ608 JN- van het No. 150 Squadron om 04.18 uur aan de Piksenweg in de buurtschap Piksen bij Wierden neergestort.
23 augustus 1942	Wellington Mk DV475 YP-G van het No. 23 O.T.U. Squadron om 02.55 uur op het terrein van dhr. J. ten Duis, Braamshaarveld te Azelo, Ambt Delden gecrasht.
27 augustus 1942	Stirling Mk I W7624 LS-E van het No. 15 O.T.U. Squadron om 00.08 uur te Bentelo, Ambt Delden neergestort
28 augustus 1942	Hampden Mk om 00.08 uur te Ambt Delden gecrasht
28 augustus 1942	Wellington Mk Ic van het No. 155 Squadron te Ambt Delden gecrasht
20 september 1942	Lancaster Mk PM- van het No. 103 Squadron te Ambt Delden neergestort
3 februari 1943	Stirling Mk I BK604 AA-S van het No. 75 RNZAF Squadron om 20.23 uur aan de Goorseweg te Enter bij Wierden gecrasht
27 april 1943	Bombardement op Wierden. Getroffen werd Notter.
1 mei 1943	Bombardement met brandbommen en 2 brisantbommen op Bornebroek. Getroffen werd een terrein op de gemeentegrens van Ambt-Delden, café De Zonnebloem van de fam. Pigge, de boerderij van de fam. Knoef en een heideveld.
13/14 mei 1943	Halifax MH- van het No. 51 Squadron aan de Enterweg te Wierden neergestort. Nu bevindt zich hier een Houthandel
14 mei 1943	Halifax Mk BII HR790 MH-S van het No. 51 Squadron hoek Enterweg en de Kippershoekweg naast de houthandel Langkamp te Rectum, Wierden gecrasht.
24 mei 1943	Halifax Mk BII W7926 EY-A van het No. 78 squadron om 01.30 uur op de provincialenweg te Zuna bij Wierden neergestort
17 juli 1943	Bombardement door een B-17 met 60 brisantbommen omstreeks 10.15 uur op Henge-

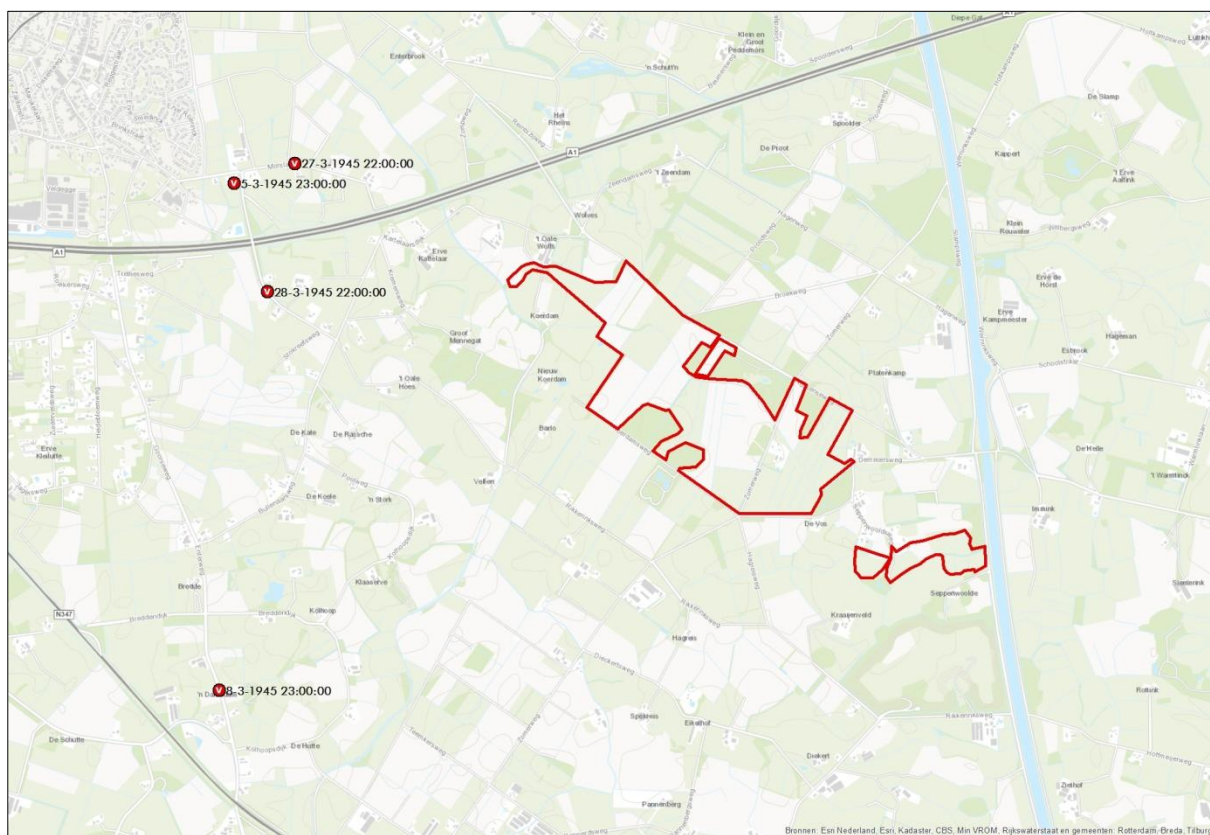
Datum	Bron: T. Eversteijn Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945 (1990)
	velde te Ambt-Delden. Getroffen werden 50 woningen, de RK. Kerk met de pastorie, de RK.Begraafplaats de Haaksbergenstraat en Wehrmachtbarakken.
28 juli 1943	Bombardement op Hengevelde, Ambt Delden. Getroffen werd het kerkhof.
23 augustus 1943	Wellington om 02.55 te Ambt Delden neergestort
31 augustus 1943	Bombardement met twee brisantbommen op Wiene, Ambt Delden.
3 september 1943	Bombardement op Ambt Delden. Getroffen werd Azelo.
23 september 1943	Lancaster WS- van het No. 9 Squadron te Wierden neergestort
10 november 1943	Bombardement om 20.20 uur op Hengevelde, Ambt Delden.
2 december 1943	Bombardement om 22.15 uur met 17 brandbommen op Ambt Delden. Getroffen werd Bentelo.
16 december 1943	Focke Wulf Fw 190A-5 van I./JG 1 om 16.15 uur op de Klokkendijk in het buurtschap Notter te Wierden gecrasht
23 januari 1944	Bombardement op Wierden. Getroffen werd buurtschap Brakenbelt.
25 juli 1944	Messerschmitt Bf 110 van het 8./NJG 1 achter de villa 'Beka' Vriezenveenseweg 48, Wierden neergestort
23 september 1944	Lancaster Mk VII LL914 WS-U van het No. 9 squadron om 23.30 uur op het terrein van de fam. Mensink aan de Provinciale weg in de buurtschap Zuna bij Wierden gecrasht
24 september 1944	Bombardement op Wierden. Getroffen werd de Dikkensweg en de oude gereformeerde kerk aan de Kerkstraat.
6/7 oktober 1944	Bombardement op de spoorlijn tussen Nijverdal en Wierden.
7 oktober 1944	Bombardement met 12 bommen op Wierden. Getroffen werd de spoorbaan naar Rijssen.
20 oktober 1944	Bombardement door zeven Typhoons I8- van het No. 438 RCAF Sabre-toothed Tiger Squadron met 14/500 lbs bommen op Wierden. Getroffen werd de spoorbrug. Van de afgeworpen bommen detoneerden er twee.
21 oktober 1944	Bombardement door Typhoons 5V- van het No. 439 RCAF Westmount Squadron met 16 bommen op Wierden. Getroffen werd te Notter de Burgemeesterdijk en de Grimbergerweg.
24 oktober 1944	Bombardement op Wierden. Getroffen werd de Kerkstraat en de Dikkensweg, Violenhoeksweg en de omgeving van het station.
6 november 1944	Bombardement op Wierden. Getroffen werd het spoorwegemplacement.
10 december 1944	Messerschmitt Me 262A-2a 9K+WL met Werkenummer 170108 van het 3./KG 51 "Edelweisz" om 16.15 uur te Ypelo nabij de woning van de fam. J.H.J. Bloemendaal, Voorbroekweg 5 van het I./KG 51 'Edelweisz' te Wierden gecrasht
15 december 1944	Bombardement op de spoorlijn Wierden - Nijverdal.
25 december 1944	Bombardement met 2,1 ton brisantbommen op Wierden. Getroffen werd een trein.
1 januari 1945	Messerschmitt Bf 109 K-4 tussen Piksen en Hoge Hexel te Wierden gecrasht
20 januari 1945	Tempest Mk EJ741US-O van het No. 56 Punjab Squadron om 10.30 uur achter op een woning aan de Bentelosestraat te Ambt Delden neergestort
6 februari 1945	V-1 neergestort te Wierden. Getroffen werd Notter.
13 februari 1945	Bombardement door Typhoons I8- van het No. 438 RCAF Sabre-toothed Tiger squadron op Wierden. Getroffen werd de Nijverdalseweg en de Eschweg.
6 maart 1945	V-1 neergestort te Wierden. Getroffen werd te Enter de woning van Mw. J. Boswinkel, Stokreefsweg 2.
9 maart 1945	V-1 te Wierden. Getroffen werd de Enterweg.
28 maart 1945	Bombardement om 23.45 uur op Wierden. Getroffen werd Enter.
28 maart 1945	V-1 neergestort te Wierden. Getroffen werd het terrein van M. Mekenkamp aan de Morsweg.
1 april 1945	Spitfire Mk 3W- No. 322 Nederlandse squadron te Ambt Delden gecrasht
7 april 1945	Bombardement door Typhoons op Wierden. Getroffen werden Duitse stellingen.
8 april 1945	Bombardement op Wierden. Getroffen werd onder andere het gemeentehuis, de Hervormde Kerk en de pastorie aan het J.C. van der Bergplein.

Datum	Bron: G.J. Zwanenburg, En nooit was het stil....Kroniek van een Luchtoorlog. Deel 1 & 2.(Den Haag 1990/1992)
31 mei 1944	De rapporten van de NS meldden in totaal 15 aanvallen op treinen met boordwapens, o.a. treinen 1975 en 4700 bij Wierden (p.227)
6/7 oktober 1944	In één van de weinige nog beschikbare Duitse meldingen werd bericht dat op de spoorlijn tussen Baarn en Amersfoort, de brug over het Eemkanaal en de spoorlijnen Nijver-

Datum	Bron: G.J. Zwanenburg, En nooit was het stil....Kroniek van een Luchtoorlog. Deel 1 & 2.(Den Haag 1990/1992)
	dal-Wierden en Almelo-Nijverdal bommen waren gevallen. N.B. Hoewel hier genoemd, is uit deze Duitse melding niet op te maken of de aanvallen 's nachts, dan wel overdag zijn gebeurd. Het moet dan ook niet uitgesloten worden geacht dat ze betrekking hebben op de aanvallen op de zesde overdag (p.390)
6/7 november 1944	in Wierden werden bij het station drie sporen vernield (p.439)
10 december 1944	Bij de aanvallen in het gebied van Nijmegen ging een Me-262 van 3/KG(J)51 verloren, geraakt door luchtafweer. Hij stortte ten zuiden van Wierden neer (p.474)
25 december 1944	De laatste aanval met 11 jagers, waarvan er tien in totaal 2,1 ton brisant afwierpen. Dit was een trein met Nederlandse dwangarbeiders, bij Wierden op weg naar Duitsland. Helaas vielen er enkele doden, maar anderen zagen kans in de ontstane verwarring te ontsnappen (p. 487)
1 april 1945	Jachtvliegtuig van No. 322 Squadron gecrasht 'op een stuk woeste grond' in de gemeente Ambt-Delden. De piloot kwam om het leven (p.613)

Datum	Bron: J. Slettenhaar, In de schaduw van de adelaar. De oorlogsjaren 1940-1945 in de gemeenten Almelo en Wierden (Enschede 1982)
10 augustus 1942	Om ongeveer 5 uur in de nacht kwam in Wierden een Wellington bommenwerper, van no. 150 Squadron van de R.A.F. neer in de buurtschap 'De riksen'. De machine was door twee Duitse nachtjagers neergeschoten toen ze terug kwam van een aanval op Osnabrück. Van de 5 bemanningsleden kwamen er 4 bij de crash om het leven: de eerste piloot, Flying Officer P. W. Carr, de tweede piloot sergeant S. Clover, de boordschutter sergeant Swinnard, de bommenrichter sergeant W.G. Webb vonden de dood. De enige overlevende was de boordwerktuigkundige sergeant J. Flight, hij werd door de Duitsers gevangen genomen.
3 februari 1943	Om 3 minuten voor acht in de avond, viel aan de Goorseweg in Enter, een zware, viermotorige bommenwerper neer van het type Short Stirling. Het toestel behoorde tot no. 75 Squadron van de Royal New Zealand Air Force en werd neergeschoten door een Duitse nachtjager. Van de 8 bemanningsleden kwamen er 4 om het leven.
14 mei 1943	Een Halifax bommenwerper van No. 51 Squadron stortte om ongeveer 2 uur in de nacht neer in de buurtschap Rectum bij Wierden. Het toestel was opgestegen van de basis Snaith voor een bombardement op Bochum en werd op de terugweg boven het Ruhrgebied door een Duitse nachtjager in brand geschoten.
24 mei 1943	Opnieuw kwam een Handley Page Halifax bommenwerper neer op het grondgebied van de gemeente Wierden, het toestel behoorde tot No. 78 Squadron van de RAF en was opgestegen van de basis Linton On Ouse (Yorks). Het kwam terecht in buurtschap Zuna en de gehele bemanning kwam daarbij om het leven
23 september 1943	In Wierden viel een Lancaster bommenwerper van no. 9 Squadron van de R.A.F. neer. De machine was opgestegen van de basis Bardney voor een aanval op Neuss, Münster en Bochum. Er waren drie doden onder de bemanning.
31 januari 1944	Bij het Twente-Rijnkanaal, ter hoogte van de Hoesselerbrug, kwam een Duitse jager neer. Bij het Ebbenbroek kwam eveneens een Duitse jager naar beneden.
31 mei 1944	Tussen Almelo en Wierden werd een Wehrmacht-trein door geallieerde jagers beschoten, waarbij de locomotief werd doorzeefd. Er werd bij deze aanval één persoon gedood. In de buurt van Wierden en Rijssen werden er op deze dag eveneens treinen door jagers beschoten.
24 juli 1944	In de nacht van 24 op 25 juli kwam een Duitse jager neer tussen Wierden en Vriezenveen achter de villa 'Beka'. Het toestel brandde geheel uit. Het betrof hier vermoedelijk een jager van het type Messerschmitt 110.
5 september 1944	Omstreeks half twee in de middag doken twee Amerikaanse Jagers boven de weg Wierden-Nijverdal naar beneden en beschoten een op deze weg stilstaande vrachtwagen van de Duitse Wehrmacht. Eén van de toestellen trok te laat op uit zijn duikvlucht en raakte daarbij de top van een boom. De piloot kreeg zijn machine niet meer onder controle en stortte neer in een naast de weg gelegen heideveld. Het vliegtuig vloog in brand.
6 september 1944	Bij Wierden werd een Duitse olietrein in brand geschoten.
21 september 1944	Burger gedood door 20 mm vuur ter plaatse van de Lageveldsweg te Wierden. Burger 'op het aardappelenveld' getroffen (p.220)
23 september 1944	In de buurtschap Zuna bij Wierden kwam een Lancaster van no. 9 Squadron neer. Het toestel was door drie Duitse nachtjagers in brand geschoten en sloeg omstreeks half twaalf in de avond te pletter tegen de grond. De bommen die nog aan boord waren, kwamen tot ontploffing en veroorzaakten een diepe krater. Boerderijen in de omgeving

Datum	Bron: J. Slettenhaar, In de schaduw van de adelaar. De oorlogsjaren 1940-1945 in de gemeenten Almelo en Wierden (Enschede 1982)
	liepen door de explosie schade op. Drie bemanningsleden vonden de dood en werden op het kerkhof van Wierden begraven.
24 oktober 1944	Bom treft de garage van Wassink die was gevestigd in de Oude Gereformeerde kerk aan de Kerkstraat, tevens boerderij aan de Dikkensweg, gelegen naast het kerkhof, getroffen. De bommen waren kennelijk bedoeld voor een trein die op de spoorlijn bij Wierden stond (p.222)
6 november 1944	In Wierden werden drie sporen bij het station vernield.
25 december 1944	Trein met Nederlandse dwangarbeiders in Wierden omstreeks 9 uur het doelwit van geallieerde tactische luchtaanval. De locomotief kwam 200 meter voorbij het station tot stilstand. Vier mannen in een wagon door mitrailleurkogels getroffen (p.223-224)

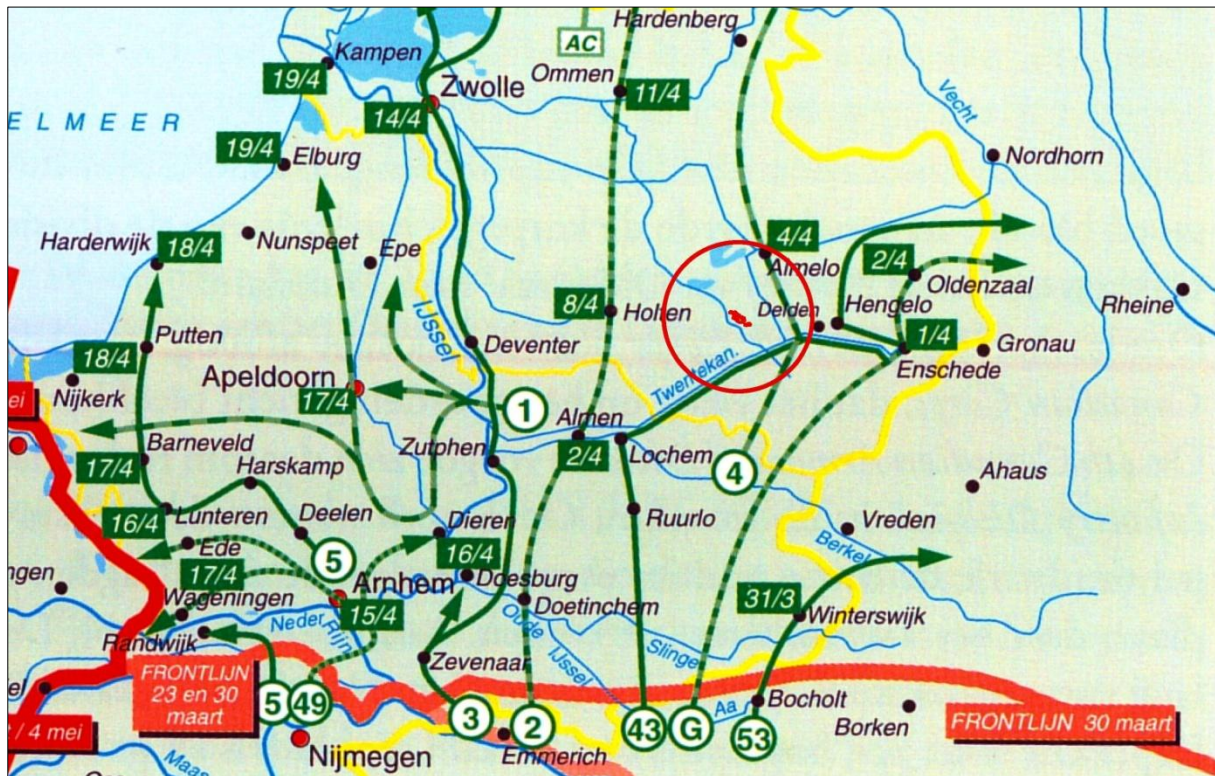

Afb.2.- Inslagen V-wapens. Onderzoeksgebied: rood omlijnd. Bron: www.vergeltungswaffen.nl

Datum	Bron: http://www.luchtoorlogboventwente.nl
20 september 1941	Rond 19.10 uur vertrok de Wellington X9609 vanaf Elsham Wolds. Aan het stuur F/O. T. Wardhaugh die met zijn bemanning als opdracht had Berlijn aan te vallen. Rond 23.30 uur werd de Wellington aangevallen en neergeschoten door een Duitse nachtjager van het type Messerschmitt Bf 110. De piloot van de nachtjager was Oberleutnant Woltersdorf van het Nachtjagdgeschwader 1 (NJG 1), en hij was gestationeerd op Fliegerhorst Twente. De Wellington kwam neer bij Ambt-Delden. Vier leden van de bemanning wisten zich met hun parachutes in veiligheid te brengen, en werden later door de Duitsers gevangen genomen. De ander twee, F/O. Wardhaugh en schutter Sgt. C.A.F. Thomas sneuvelden.

2.2.3 Bevrijding april 1945

Het onderzoeksgebied werd in april 1945 bevrijd. Er hebben hier geen grondgevechten plaatsgevonden, aangezien de opmarsroute van het Lake Superior Regiment en het Lincoln en Welland Regiment (4th Canadian Armoured Division, 2nd British Army) over het Twentekanaal ten zuidwesten van Delden liep, omgeving Wiene, Sluis en St. Annabrinkbrug.

Afb.3.- Geallieerde troepenbewegingen in april 1945. Bron afbeelding: Oorlog op de Flank.

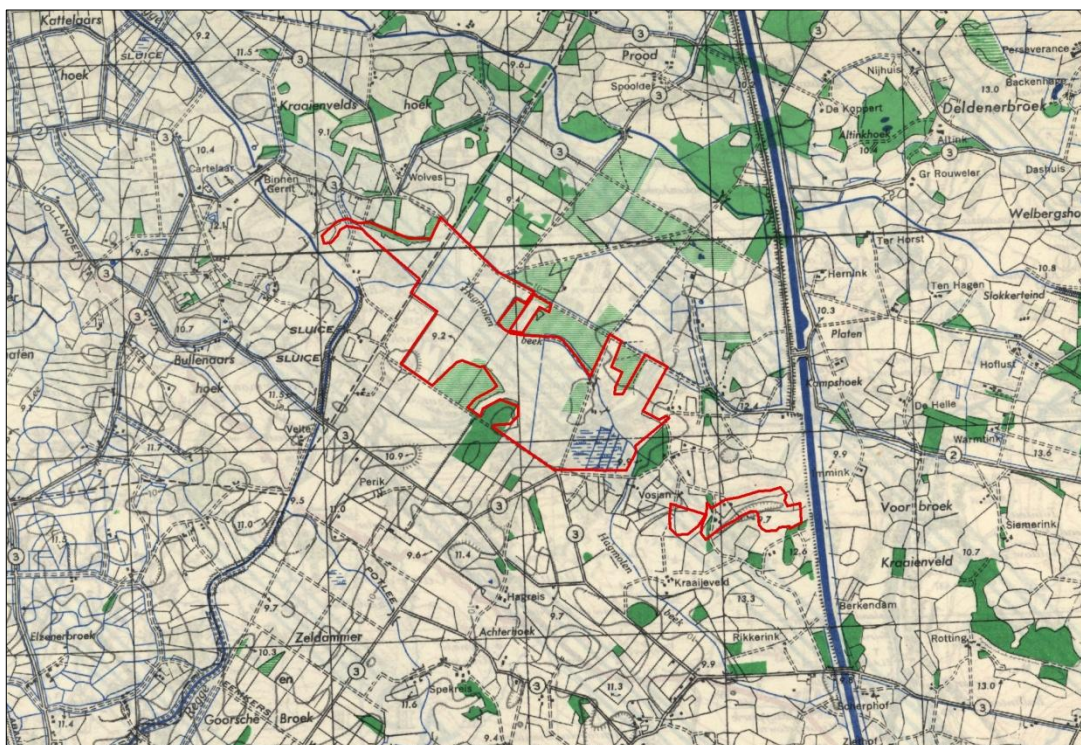
2.2.4 Naoorlogse geschiedenis

Er zijn geen gegevens met betrekking tot de naoorlogse geschiedenis bekend.

2.3 Collectie stafkaarten Topografische Dienst Kadaster te Zwolle

2.3.1 Geallieerde stafkaarten

Het onderzoeksgebied staat op de stafkaart Goor sheet 3705 (Second Edition 1944) met het Nord de Guerre coördinatenstelsel. Deze kaart heeft een schaal van 1:25.000. Het onderzoeksgebied ligt op een zevental kaartvierkanten. Er zijn in het AVG archief geen defence overprint kaarten van het onderzoeksgebied aanwezig.

Afb. 4. - Geallieerde stafkaart van het onderzoeksgebied, gepositioneerd door middel van GIS. Rood omlijnd: onderzoeksgebied.

2.3.2 Duitse stafkaarten

Er zijn in het AVG archief Duitse stafkaarten die het onderzoeksgebied dekken aanwezig. Dit is de Topografische Karte der Niederlande 1:50.000, Truppenkarte 28 Ost. Almelo (uitgave 1941), alsmede 28 West. Almelo (eveneens uitgave 1941). Op deze stafkaarten staan geen relevante gegevens met betrekking tot het onderzoeksgebied vermeld.

2.3.3 Overig kaartmateriaal

In het AVG archief zijn geen andere relevante kaarten aanwezig.

2.4 Luchtfoto's

2.4.1 Geraadpleegde luchtfoto's

Het archief van de Afdeling Speciale Collecties van de Wageningen Universiteitsbibliotheek is in kader van het vooronderzoek geraadpleegd. Dit archief bevat circa 93.000 luchtverkenningfoto's, die zijn gemaakt door de Royal Air Force (RAF) en United States Army Air Forces (USAAF) tijdens de Tweede Wereldoorlog. Er zijn hier geen relevante luchtfoto's van het onderzoeksgebied aanwezig.

Het archief van de Topografische Dienst te Zwolle is eveneens geraadpleegd. Dit archief bevat circa 110.000 luchtverkenningfoto's uit de oorlogsperiode, gemaakt door de RAF en USAAF. Het archief

bestaat ook deels uit voor- en naoorlogse luchtfoto's. Er zijn hier geen relevante luchtfoto's van het onderzoeksgebied aanwezig.

Daarnaast is het archief van Luftbilddatenbank te Estenfeld geraadpleegd. Helaas bleek het niet mogelijk het gehele gebied in kaart te brengen met de beschikbare luchtfoto's. De volgende luchtfoto's zijn geselecteerd:

Datum	Vlucht	Fotonummer	Kwaliteit ²	Collectie
14 maart 1945	16-1832	3126	B/C	Luftbilddatenbank
28 mei 1947	2-3587	3287	A	Luftbilddatenbank

2.4.2 Georeferereerde luchtfoto's

De onderstaande luchtfoto's zijn georeferereerd in GIS:

Datum	Vlucht	Fotonummer	Kwaliteit ³	Collectie
14 maart 1945	16-1832	3126	B/C	Luftbilddatenbank
28 mei 1947	2-3587	3287	A	Luftbilddatenbank

De luchtfoto's zijn als categorie A, B en C gekwalificeerd. Dat betekent dat een deel van de verkrijgbare luchtfoto's een kleine kwalitatieve beperking heeft voor wat betreft luchtfoto interpretatie. De luchtfoto d.d. 14 maart 1945 kan maar gedeeltelijk goed worden geïnterpreteerd, omdat deze bron grote kwalitatieve verschillen heeft.

Afb. 5.- Luchtfoto collage van het onderzoeksgebied. De luchtfoto's zijn Gepositioneerd door middel van GIS.

² Geallieerde kwalificatie van fotokwaliteit. A = goed, B = matig, C = slecht.

³ Ibidem.

2.4.3 Luchtfoto-interpretatie 1944-1945

Een belangrijk selectie criterium voor de luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog is de opnamedatum. De voorkeur ging primair uit naar 'jonge' luchtfoto's met een zo laat mogelijke opnamedatum uit de Tweede Wereldoorlog, dat wil zeggen: luchtfoto's die na de belangrijkste gevechtshandelingen zijn gemaakt. Er is daarnaast rekening gehouden met de kwaliteit van de luchtfoto's, alsmede de schaal. Er kan naar aanleiding van de luchtfotoanalyse worden geconcludeerd dat er geen sporen van gevechtshandelingen in het onderzoeksgebied zichtbaar zijn.

Er zijn in de omgeving van het onderzoeksgebied aanwijzingen gevonden die duiden op de vernieling van bruggen. Zo zijn er op de luchtfoto d.d. 28 mei 1947 nieuwe bruggen te zien die op een andere plaats liggen dan de exemplaren uit 1945.

2.4.4 Luchtfoto-interpretatie huidige situatie

Het onderzoeksgebied in de huidige situatie is geanalyseerd met behulp van google maps, google earth en bing maps. Uit een vergelijking van deze luchtfoto's met de in paragraaf 2.4.3. besproken exemplaren blijkt dat het onderzoeksgebied sinds de Tweede Wereldoorlog nauwelijks is veranderd. Het onderzoeksgebied kenmerkt zich door landerijen met een agrarische bestemming.

2.5 Gemeentearchieven Ambt Delden en Wierden

Het onderzoeksgebied lag in de Tweede Wereldoorlog in de volgende (voormalige) gemeenten:

- Gemeente Wierden
- Voormalige gemeente Ambt Delden, nu gemeente Hof van Twente

Bij het gemeentearchief van Wierden werden de volgende inventarisnummers geraadpleegd:

Gemeentearchief Wierden	Periode
1337 – Processen verbaal betreffende plaats gehad hebben calamiteiten	1942-1945

Bij het gemeentearchief van Ambt Delden werden de volgende inventarisnummers geraadpleegd:

Archief gemeente Ambt Delden 1935-2000	Periode
2295, 2297 - Viering 50 jaar bevrijding Ambt Delden. Videoband, 3 fotoalbums, verhalen van mensen uit Ambt Delden en omstreken over de oorlogstijd en overige stukken	1995
87 - Inbeslagname/zoekraking van diverse (militaire) eigendommen. Correspondentie	1940-1945
171, 1144 - Begroeven van gesneuvelde militairen.	1940-1957
535 - Herstel wegen i.v.m. oorlogsschade, Correspondentie.	1945-1947
797 - Vervolg o.m. opmaken en inzenden processen-verbaal	1947-1952
926 - Vordering van arbeidskrachten t.b.v. verdedigingswerken, Correspondentie	1944
927 - Inlevering dienstplichtbescheiden, houden postduiven, fotografie, brandplaatjes. Correspondentie	1940-1942
929, 937 - Vorderingen, alsmede vergoedingen wegens oorlogsschade. Correspondentie	1940-1945
930 - Mobilisatie	1938-1940
938 - Propaganda, bewaking barakken v.m. Nederlandse leger. Correspondentie	1940-1944
960 - Luchtbescherming	1938-1943
1131, 1133-1135 - Steun aan oorlogsslachtoffers. Diverse personeelsdossiers	1946-1953
1136 - Melding bombardement	1940-1945
1136 - Melding bombardementen	1940-1944
1137-1138 - Oorlogsschade. Correspondentie	1940-1951
1141-1143 - Steun bij rampen. O.a. Nationaal Hulpcomité 1940, huisvesting vluchtelingen, oorlogsslachtoffers	1940-1963
2269 - Bezoek Canadese oud strijders	1989-1994

Archief gemeente Ambt Delden 1935-2000	Periode
2296 - Opgegraven wrakstukken toestel Jimmy Taylor, neergestort op 19 november 1944	1995
2777 - Niet tot ontplofing gekomen bommen uit de Tweede Wereldoorlog	1994-1999

2.5.1 Luchtbeschermingsdienst

Er zijn in het gemeentearchief documenten van de Luchtbeschermingsdienst aanwezig. De Luchtbeschermingsdienst was tijdens de Tweede Wereldoorlog onder andere verantwoordelijk voor het geven van luchtalarm bij bombardementen, het controleren van verduisteringsmaatregelen en het opnemen van schade na uitgevoerde bombardementen en vliegtuigbeschietingen.

In het onderstaande overzicht zijn gegevens met betrekking tot de Luchtbeschermingsdienst opgenomen. Deze vermeldingen hebben geen betrekking op het onderzoeksgebied (meldingen met betrekking tot Deldenerbroek staan vetgedrukt weergegeven, het betreft echter niet het onderzoeksgebied of locaties in de directe nabijheid hiervan).

Datum	Gebeurtenis (Gemeente Ambt Delden)
Nacht van 5 op 6 juli 1940	Bominslag in de gemeente Ambt Delden bij landbouwer Lammertink te Wiene, op 10 meter vanaf de voorgevel van de woning. De krater was 10 meter lang, 7 meter breed en 3,5 à 4 meter diep. De bom detoneerde aan de zuidzijde van het Twente Rijkkanaal, ca. 300 meter ten zuidoosten van de schutsluis te Wiene. Het vliegtuig naderde vanuit de richting Smeenk (inv. nr. 1136)
Nacht van 24 op 25 augustus 1941	Luchtgevecht tussen 2 vliegtuigen, er werd vanuit de vliegtuigen met mitrailleurs geschoten. Even daarna 6 à 7 bommen uitgeworpen in buurtschap Hengevelde. Twee bommen vielen rechts en links van de Provinciale Weg Goor-Haaksbergen in de berm sloten. 5 andere vielen in een berkenbosje van J.H. ten Heggeler, op ca. 100 meter links van de Provinciale Weg Goor-Haaksbergen. De door de bommen geslagen gaten waren niet noemenswaardig (inv. nr. 1136)
Nacht van 30 op 31 augustus 1940	4 bommen in de buurtschap Wiene gedetoneerd. 1 bom kwam terecht op de grond van de Nederlandse Spoorwegen op 400 meter afstand ten noordoosten van de spoorbrug over de zijtak van het Twente Rijkkanaal en op 25 meter afstand vanuit het midden van de spoorweg. Een tweede krater bevond zich in een weiland, op ca. 500 meter afstand ten noordoosten van genoemde spoorbrug en op 75 meter afstand vanuit het midden der spoorweg. De derde krater bevond zich in een weiland op 575 meter afstand ten noordoosten van de spoorbrug en ca. 150 meter afstand, gezien vanuit het midden van de spoorweg. De vierde krater bevond zich op een perceel bouwland op ca. 700 meter afstand ten noordoosten van de spoorbrug en ca. 400 meter gezien vanuit het midden van de spoorweg. De kraters hadden een middellijn van 2 à 2,5 meter en waren 30 tot 50 cm diep (inv. nr. 1136)
Nacht van 6 op 7 juli 1941	Bom gevallen te Bentelo, op ca. 300 meter rechts van de zgn. Suetersweg in een dennenbos toebehorende aan Baron van Heeckeren van Wassenaer. De bom sloeg een gat in de grond van 5 bij 5 en 1,5 meter. De bom detoneerde omstreeks 9 uur 's morgens (inv. nr. 1136)
5 augustus 1941	In een weiland te Zeldam werd een niet tot ontbranding gekomen Britse lichtfakkel gevonden. De kop was beschadigd, de in de fakkel aanwezige parachute was intact (inv. nr. 1136)
20 september 1941	Luchtgevecht tussen 2 vliegtuigen boven het buurtschap Bentelo. 2 roggemijten van G.J. Nijland te Bentelo F. No. 68 in brand gevlogen, bij deze roggemijten lag een brandend onderdeel van een vliegtuig. Ca. 300 meter van de boerderij van Nijland in noordelijke richting lag ook een brandend onderdeel van een vliegtuig in een weiland, benevens op ca. 15 meter afstand het lijk van een piloot (inv. nr. 1136)
13 maart 1942	Bomtrechter ontdekt in het bos 'de Riet'. Uit nader onderzoek bleek dat de bominslag plaatshad in de gemeente Hengelo (inv. nr. 1136)
Nacht van 31 augustus op 1 september 1943	Een vliegtuig wierp 4 bommen uit die allen terecht kwamen in buurtschap Wiene te Ambt Delden: 1 bom in het weiland van de landbouwer Kraaienvanger en 3 bommen op de Kanaaldijk, waarvan zeer waarschijnlijk 2 bommen niet zijn gedetoneerd (inv. nr. 1136)
Nacht van 12 op 13 oktober 1940	Bom neergekomen in buurtschap Wiene, in een weiland ten zuiden van de Rijksweg Delden-Goor ongeveer nabij kilometerpaal 37.3 op 30 meter uit de as van de Rijksweg. De krater had een doorsnede van 4 meter en was ca. 1 meter diep. De dichtstbijzijnde woning bevond zich op ca. 400 meter afstand (inv. nr. 1136)
Nacht van 11 op 12 mei 1941	6 brisantbommen en een groot aantal brandbommen neergekomen in de omgeving van Delden, waardoor er heide- en bosbrand ontstond (inv. nr. 1136)
26 juni 1942	Luchtgevecht boven de gemeente Stad Delden, waarbij 3 vliegtuigen achtereenvolgens in brand werden geschoten, 1 hiervan kwam terecht in de gemeente Ambt Delden, buurtschap 'Goor-

Datum	Gebeurtenis (Gemeente Ambt Delden)
	meent' op een weiland te Azelo. Het betrof vermoedelijk een Brits jachtvliegtuig dat in brand stond. Het vliegtuig had een geul gemaakt van ca. 10 meter lengte en ca. 1.50 meter diep. De breedte van de geul werd op ca. 2 meter geschat (inv. nr. 1136)
27 augustus 1942	Vliegtuig neergestort op een stuk weiland en bouwland toebehorende aan de landbouwer Bekendam en Slaghekke te Bentelo. In de omgeving werden geen niet gedetoneerde bommen gevonden (inv. nr. 1136)
3 september 1943	Een vliegtuig heeft 1 brisantbom en 10 fosfor brandbommen uitgeworpen, die neerkwamen in buurtschap Azelo. 3 niet ontbrande brandbommen werden geborgen (inv. nr. 1136)
28 januari 1942	Op 15 meter ten noordwesten van de Rijksweg Delden-Goor, ongeveer nabij kilometerpaal 39, is een brisantbom gedetoneerd. Er bevond zich een woning op ca. 35 meter afstand, echter deze werd niet beschadigd. De krater had een doorsnede van ca. 10 meter en een diepte van ca. 2 meter (inv. nr. 1136)
Avond of nacht van 28 op 29 januari 1942	Bom gevallen in een weiland van landbouwer H. Tuinte, Dorreweg G. No. 3, Hengevelde. De bom viel op ongeveer 500 meter ten noordwesten van de Provinciale Weg van Delden naar Neede en sloeg een gat van ca. 1 meter diepte en 1.5 meter bovenwijdte (inv. nr. 1136)
27 maart 1943	Er bevonden zich op ca. 50 meter ten oosten van de Bloemeweg te Bentelo 2 bomkraters. De kraters lagen vlak bij elkaar op een stuk roggeveld en waren 3 à 4 meter diep en hadden een 'wijdte' van 6 à 7 meter. In de omgeving waren nog verscheidene bommen gevallen (inv. nr. 1136)
29 maart 1943	2 brisantbommen en ca. 25 staafbrandbommen afgeworpen in roggeland in buurtschap Tentelo nabij Hengevelde, waardoor de boerderij van Kerkdijk en Brummelhuis lichte schade opliep (inv. nr. 1136)
17 juli 1943	Het dichtst bebouwde gedeelte van het buurtschap Hengevelde zeer zwaar getroffen door een bombardement. Er werden naar schatting 150 à 200 bomtrechters geteld op een betrekkelijk kleine oppervlakte. Er kwamen burgers woonachtig in de Goorschestraat G20, G8 en G2a om het leven. De Rooms Katholieke kerk en pastorie werden zwaar getroffen, op de Rooms Katholieke begraafplaats werd een ware verwoesting aangericht. Ook schade aan o.a. de Stoomzuivelfabriek Wegdam café Veehof en Maalderij Brummelhuis-Hafkamp. Verscheidene woningen totaal verwoest of min of meer ernstig beschadigd. Uit onderzoek is gebleken dat ter plaatse nog ca. 20 blindgangers liggen (inv. nr. 1136)
10 oktober 1943	Duits vliegtuig neergestort in de buurtschap Wiene. Het vliegtuig werd totaal vernield (inv. nr. 1136)
9 november 1943	Drie bommen neergekomen in het open veld, gelegen in buurtschap Hengevelde. Alle bommen waren gedetoneerd (inv. nr. 1136)
Nacht van 6 op 7 november 1943	Vier bommen terechtgekomen in een bosperceel te buurtschap Deldenerbroek. Alle bommen waren gedetoneerd. Blindgangers of tijdbommen werden niet gevonden (inv. nr. 1136)
2 december 1943	Brandbommen neergekomen in een open veld te Bentelo. Er werden 16 verbrande brandbommen en 1 niet ontbrande brandbom gevonden (inv. nr. 1136)
22 december 1943	Vliegtuig heeft een noodlanding gemaakt in buurtschap Azelo (inv. nr. 1136)
11 januari 1944	Groot aantal brandbommen neergekomen in de buurtschappen Wiene en Deldenerbroek. Er werden ca. 200 niet ontbrande brandbommen verzameld. Bij de boerderij van Ten Dam te Wiene kwam een zevental brisantbommen neer, op een perceel grond van H.A. Holland te Deldenerbroek C56 een tweetal brisantbommen die beide zijn gedetoneerd. De trechters hadden een diameter van ca. 10 meter. Blindgangers werden niet gevonden (inv. nr. 1136)
30 januari 1944	Duits jachtvliegtuig neergestort op een perceel bouwland in gebruik bij J.H. Overbeek wonende te Zeldam D. no. 65a. Het vliegtuig was te pletter gevallen en daarna uitgebrand (inv. nr. 1136)
30 januari 1944	In buurtschap Zeldam nabij de erven Wanink, bewoond door de landbouwer Overbeek, is een Duits jachtvliegtuig neergestort. Nabij de crashlocatie bevonden zich enige aardappelkuilen, afgedekt met stro. De kuilen waren totaal verbrand (inv. nr. 1136)
10 februari 1944	In de buurtschap Deldeneresch Duits jachtvliegtuig neergestort en geheel verbrand (inv. nr. 1136)
23 februari 1944	Negen bommen neergekomen en gedetoneerd in de buurtschap Azelo. Drie bommen van onbekende soort in buurtschap Deldeneresch gevallen. Deze bommen waren niet ontploft of ontbrand. Verschillende brandbommen gevallen in buurtschap Zeldam. Deze brandbommen waren allen ontbrand. Er werd daar ook een band met 59 machinegeweerpatronen gevonden (inv. nr. 1136)
24 februari 1944	De Wehrmacht heeft drie niet gedetoneerde of ontbrande bommen die in de buurtschap Deldeneresch lagen onschadelijk gemaakt (inv. nr. 1136)
Nacht van 11 op 12 april 1944	Een vliegtuig heeft een schip in het kanaal, nabij de Sluis, beschoten. Het schip kreeg 40 treffers (inv. nr. 1136)
9 mei 1944	Nabij de brug in de Bornebroekscheweg – Schipvaart is in een met struiken begroeid terrein een 'benzinetank' van een vliegtuig gevonden (inv. nr. 1136)

Datum	Gebeurtenis (Gemeente Ambt Delden)
10 februari 1945	Het vaartuig 'Moeite' is door beschietingen van vliegtuigen zwaar beschadigd. Dit schip lag tussen de Vossenbrinkbrug en de St. Annabrug (inv. nr. 1133)

Datum	Gebeurtenis (Gemeente Wierden)
3 augustus 1942	In het perceel kadastraal gemeente Wierden sectie G No. 1377 is een blindganger aanwezig. Dit CE werd op 11 juli 1942 afgeworpen (inv. nr. 1337)
10 augustus 1943	Op een stuk bouwland, gelegen aan de Schanshekweg in de gemeente Wierden, werd een apparaat/voorwerp gevonden dat zeer waarschijnlijk uit een vliegtuig afkomstig was (inv. nr. 1337)
16 december 1943	Een Duits jachtvliegtuig heeft een noodlanding in het buurtschap Notter, nabij de Klokkendijk, gemaakt (inv. nr. 1337)
4 januari 1944	2 'benzinetanks' van vliegtuigen neergekomen op het grondgebied van de gemeente Wierden: buurtschap Notter en de 'Almeloscheweg' (inv. nr. 1337)
23 januari 1944	Enkele bommen neergekomen in de buurtschap 'Op den Brakenbelt', gemeente Wierden. Betrekkelijk dichtbij elkaar waren verse bomtrechters in het land aanwezig. Eén vermoedelijke blindganger was ongeveer midden in het perceel Brakenbeltsweg 44 neergekomen (inv. nr. 1337)
31 mei 1944	Personentrein beschoten door 9 geallieerde vliegtuigen. De trein was op weg van Zwolle naar Almelo en bevond zich juist bij station Wierden. De vliegtuigen hadden eerder een Wehrmachtstrein op het grondgebied van Almelo onder vuur genomen (inv. nr. 1337)
12 juni 1944	'Een soort gasballon' neergekomen in de gemeente Wierden, 'Hoogeluchtsweg' (inv. nr. 1337)
Nacht van 24 op 25 juli 1944	Op ca. 50 meter achter de woning van weduwe J. van Haselen, Vriezeveenscheweg 48 te Wierden, is een vliegtuig neergestort. Dit vliegtuig was zo goed als geheel verbrand. Het betrof een tweemotorig Duits jachtvliegtuig (inv. nr. 1337)
5 september 1944	Duitse vrachtauto van de Wehrmacht door een Amerikaans jachtvliegtuig onder vuur genomen ter hoogte van de Rijksweg Wierden – Nijverdal. Het jachtvliegtuig raakte tijdens de duikvlucht de top van een boom en stortte neer in een heideveld, alwaar het in de brand vloog. Het betrof een 'eenmansjager' (inv. nr. 1337)
6 september 1944	Auto's van de Wehrmacht door Amerikaanse jachtvliegtuigen beschoten bij het Arbeidskamp Noord te Wierden, tevens een stilstaande personentrein tussen Wierden en Nijverdal onder vuur genomen. De locomotief werd stukgeschoten. Stilstaande trein bij station Wierden door Amerikaanse jachtvliegtuigen beschoten (inv. nr. 1337)
21 september 1944	Luchtgevecht boven de gemeente Wierden tussen zes Britse en drie Duitse vliegtuigen. Meerdere burgers gedood ten gevolge van rondvliegende munitie, waaronder één in de zgn. 'Slag' (inv. nr. 1337)
23 september 1944	Tien brisantbommen afgeworpen te Rectum en gedetoneerd in een weiland en dennenbos. De bommen detoneerden niet meteen, echter met tussenposen, tussen 23:00 uur en 24:30 uur. Zij waren, gezien de grootte van de kraters, 'zeer zwaar' geweest (inv. nr. 1337)
23 september 1944	Er bevinden zich enkele blindgangers in de nabijheid van de Enterweg (inv. nr. 1337)
23 september 1944	Vermoedelijk tweemotorige Britse bommenwerper neergestort in het buurtschap Zuna, nabij de openbare weg Rijssen – Nijverdal. Er was nabij de resten van het vliegtuig de krater aanwezig van gedetoneerde bommen. De bommenwerper was neergestort ten gevolge van een gevecht met Duitse nachtjagers (inv. nr. 1337)
26 september 1944	Te Huurne, in een weiland aan de Huurnerweg, zijn drie lichtfakkels neergekomen (inv. nr. 1337)
7 oktober 1944	Twaalfal bommen gevallen nabij en aan weerszijden van de spoorlijn Wierden – Rijssen. Zes bommen waren niet gedetoneerd. Eén bom was neergekomen naast het pak- en woonhuis van Jan Willem Johannes Hofman, wonende in de nabijheid van de spoorlijn aan de 'Rijssenschestraat'. De niet gedetoneerde bommen werden enkele dagen later door een Sprengkommando onschadelijk gemaakt (inv. nr. 1337)
21 oktober 1944	Acht [geallieerde] jachtvliegtuigen voeren een luchtaanval uit op een te Notter stilstaande trein. Er werden zestien brisantbommen afgeworpen en de trein werd beschoten. Veertien brisantbommen waren gedetoneerd. Een tweetal bommen viel in de onmiddellijke nabijheid van de Burgemeestersdijk 5. Een boerderij aan de Grimbergerweg werd in de brand geschoten (inv. nr. 1337)
24 oktober 1944	Drie brisantbommen neergekomen op de Dikkensweg te Wierden, drie brisantbommen neergekomen ter plaatse van de Kerkstraat te Wierden. Drie brisantbommen gedetoneerd vlak naast de spoorlijn, naast een Rode Kruistrein. De andere drie bommen kwamen neer in een weiland, ter plaatse genaamd de Violenhoeksweg te Wierden (inv. nr. 1337)
26 oktober 1944	Vijf brisantbommen gevallen in een weiland aan de Nijverdalschestraat in de nabijheid van het Arbeidskamp van de N.A.D. Er vielen daar ook ca. 100 staafbrandbommen die grotendeels waren opgebrand (inv. nr. 1337)
28 oktober 1944	Twee vliegtuigen wierpen een drietal brisantbommen af vlak naast de spoorlijn Almelo-Zwolle,

Datum	Gebeurtenis (Gemeente Wierden)
	op het traject Wierden – Nijverdal te Notter. Alle bommen detoneerden (inv. nr. 1337)
28 oktober 1944	Vijf vliegtuigen wierpen tien brisantbommen te Wierden af, waaronder drie zgn. blindgangers. Twee bommen kwamen terecht op de spoorlijn Almelo-Deventer, op het traject Wierden-Rijssen. De andere bommen kwamen neer naast de spoorlijn in het open veld (inv. nr. 1337)
4 november 1944	Luchtaanval te Wierden door zes Britse jachtvliegtuigen. Langs de spoorlijn Wierden-Almelo werd een tiental brisantbommen afgeworpen, die allen detoneerden. De spoorlijn werd niet getroffen, blindgangers werden niet gevonden (inv. nr. 1337)
4 november 1944	Twee jachtvliegtuigen wierpen twee brisantbommen af die terechtkwam in de Huurne, de beide bommen detoneerden. De bommen werden blijkbaar afgeworpen, omdat de vliegtuigen onder vuur werden genomen door luchtafweergeschut te Wierden (inv. nr. 1337)
5 november 1944	Jachtvliegtuig wierp een brisantbom af die detoneerde op de kunstweg Wierden – Ommen, binnen de kom van Wierden. Blindgangers werden niet gevonden (inv. nr. 1337)
6 november 1944	Zes jachtvliegtuigen voerden een luchtaanval uit te Wierden en wierpen twaalf brisantbommen af, waarvan er elf detoneerden. De blindganger werd op een later tijdstip gedemonteerd. Twee bommen kwamen terecht naast de openbare kunstweg Wierden – Vriezenveen, twee andere op de spoorlijn Wierden – Almelo, vlak voor het station. Twee bommen kwamen terecht in een weiland, vlakbij de spoorlijn. Twee andere bommen vielen naast de spoorlijn waar deze zich splitst (Zwolle – Deventer). Twee bommen vielen aan de Rijksweg Wierden-Nijverdal, waarvan er één detoneerde. Twee andere bommen vielen aan de spoorlijn Wierden-Rijssen. De spoorlijn voor het station werd vernield (inv. nr. 1337)
Nacht van 21 op 22 november 1944	Korenmijs uitbrand ten gevolge van een parachutefakkeltje / lichtkogel. Op ca. 10 meter afstand van de korenmijs hing een gedeelte van een parachute in een boom. De korenmijs bevond zich op ca. 30 meter afstand van de woning Keizersweg 7 (inv. nr. 1337)
8 december 1944	Twee vliegtuigen wierpen bommen af. Een bom kwam terecht op de spoorlijn Wierden-Nijverdal te Notter, waardoor de spoorlijn gedeeltelijk werd vernield. De beide andere bommen kwamen terecht in een dennenbos in de nabijheid van de spoorlijn (inv. nr. 1337)
10 december 1944	Zes tweemotorige jachtvliegtuigen wierpen 37 bommen van klein kaliber af te Wierden, met ieder een gewicht van ca. 25 kilo per stuk: zgn. 'splinterbommen'. De vliegtuigen namen met boordwapengeschoot doelen onder vuur in de nabijheid van het afweergeschut op het emplacement van de spoorwegen bij het station Wierden. Vijf bommen waren blindgangers. Op en in de nabijheid van de Kerkstraat en Stationsstraat vielen negen bommen, waaronder één blindganger. Aan de Dikkensweg vielen elf bommen, waaronder drie blindgangers. Op het emplacement van de spoorwegen vielen drie bommen. In de nabijheid van de zgn. Molenbeld vielen veertien bommen, waaronder één blindganger. Een bom kwam aan de Dikkensweg terecht op de landbouwschuur. Een opslagplaats van meel bij het station werd getroffen (inv. nr. 1337)
15 december 1944	Bommen te Notter afgeworpen, door een drietal vliegtuigen, vermoedelijk jagers. Er werden drie brisantbommen afgeworpen die allen detoneerden. Deze bommen kwamen neer in de onmiddellijke nabijheid van de spoorlijn Wierden-Nijverdal (inv. nr. 1337)
25 december 1944	Drie vliegtuigen, vermoedelijk jagers, vielen een trein te Wierden aan (inv. nr. 1337)
3 februari 1945	Britse jachtbommenwerpers hebben een achttal vermoedelijke brisant- en splinterbommen afgeworpen in het buurtschap Notter. Twee bommen vielen op de Rijksweg Wierden – Nijverdal (inv. nr. 1337)
6 februari 1945	V1 neergekomen en gedetoneerd in een weiland in het buurtschap Notter (inv. nr. 1337)
6 februari 1945	Bom gedetoneerd in de tuin van J. Schuilenberg te Notter, gelegen tussen de Rijksweg Wierden – Nijverdal en de spoorlijn Wierden – Nijverdal die daar parallel aan loopt (inv. nr. 1337)
8 februari 1945	Twee bommen te Notter afgeworpen, op de spoorlijn Wierden – Nijverdal. Deze bommen waren gedetoneerd. Twee voltreffers op de woning van ten Cate, gelegen aan de Nijverdalschestraat. Ook deze bommen waren gedetoneerd. Twee blindgangers in de berm naast de spoorlijn Wierden – Nijverdal (inv. nr. 1337)
14 februari 1945	Vier vliegtuigen wierpen vier brisantbommen van ieder 500 kilo per stuk te Wierden af. Een van deze bommen detoneerde achter de timmerwerkplaats van de aannemer J. Dollen aan de Nijverdalschestraat. Drie blindgangers vielen op de Nijverdalschestraat en de 1 ^e Eschweg te Wierden. Twee blindgangers werden diezelfde dag gedemonteerd door een Sprengkommando, de derde blindganger kon wegens modder en natte grond niet worden teruggevonden. Vier vliegtuigen wierpen zeven brisantbommen af in de Huurne. Vier bommen detoneerden in het open veld, de andere drie bommen waren blindgangers. Vier jachtvliegtuigen wierpen vijf bommen af: één tussen twee woningen aan de Nijverdalschestraat en vier naast de spoorlijn Wierden-Almelo (inv. nr. 1337)
22 februari 1945	Twee jachtvliegtuigen beschoten vier wielrijders op de openbare kunstweg Enter-Bornebroek te Enter (inv. nr. 1337)
24 februari 1945	Negen brisantbommen te Wierden afgeworpen, vermoedelijk allen van 500 kilo per stuk. Er waren drie blindgangers. Een van de bommen die wel detoneerde kwam terecht op de Rijksweg Wierden-Nijverdal ca. vier kilometer van Wierden. Een blindganger kwam terecht op de spoorlijn

Datum	Gebeurtenis (Gemeente Wierden)
	Wierden-Nijverdal. De blindgangers werden de daarop volgende dag door een Sprengkommando gedemonteerd (inv. nr. 1337)
24 februari 1945	Er vlogen twee jachtvliegtuigen boven Wierden. Een van de jagers 'schoor neer' op de haven van het Twente Rijkkanaal, gemeente Almelo terwijl de ander een kort salvo loste boven Wierden. Een kogel trof het gemeentehuis (inv. nr. 1337)
25 februari 1945	Twee jachtvliegtuigen schoten een treinlocomotief stuk die reed over de spoorlijn Wierden-Rijssen te Wierden. Goederentrein te Notter beschoten door twee jachtvliegtuigen. Vier jachtvliegtuigen wierpen vier brisantbommen af die allen detoneerden. Een brisantbom trof de Rijksweg Wierden-Nijverdal, ca. vijf kilometer vanaf Wierden. Een andere bom viel ter plaatse van de spoorlijn Wierden-Nijverdal, terwijl meerdere bommen het open veld troffen. Omstreeks twaalf uur werd op dezelfde plaats door een viertal jachtvliegtuigen een vijftal brisantbommen afgeworpen. Deze bommen vielen vlak naast de spoorlijn. Vier andere jachtvliegtuigen wierpen vier brisantbommen op en in de nabijheid van genoemde spoorlijn, op ca. één kilometer afstand van Wierden. Twee bommen vielen op de spoorlijn, de anderen kwamen 'terzijde van de spoorlijn' terecht (inv. nr. 1337)
25 februari 1945	In de gemeente Wierden, bij de Reggebrug, werden door vier jachtvliegtuigen acht brisantbommen afgeworpen. Zeven bommen kwamen in het veld aan weerszijden van de spoorbaan Nijverdal-Wierden terecht. De achtste bom trof de spoorbaan. Alle bommen detoneerden (inv. nr. 1337)
28 februari 1945	Vier jachtvliegtuigen vielen een boerenwagen met boordwapens aan op de Provinciale Weg Rijssen-Nijverdal te Zuna (inv. nr. 1337)
5 maart 1945	Enige vliegtuigen hebben bommen afgeworpen in de Boomkate, gelegen aan de Klokkendijk te Notter. Er lagen in een bosje aan de Klokkendijk te Notter twee niet gedetoneerde bommen, op ca. 100 meter afstand van de aan de Klokkendijk staande woningen (inv. nr. 1337)
Nacht van 5 op 6 maart 1945	V1 gevallen op een woning aan de Stokreefsweg 4 te Enter (inv. nr. 1337)
9 maart 1945	In het Haarbosch gemeente Wierden werd een V1 afgeschoten. Het projectiel vloog boven het bos in brand en kwam neer in de nabijheid van de weg Wierden-Enter, alwaar deze detoneerde (inv. nr. 1337)
Nacht van 11 op 12 maart 1945	Bom gevallen in een stuk bouwgrond gelegen aan de Klokkendijk te Notter. In bedoeld bouwland bevond zich een bomtrechter (inv. nr. 1337)
12 maart 1945	Aan de Provinciale Weg Rijssen-Nijverdal te Zuna zijn drie bommen in het bouwland gevallen, nabij het perceel plaatselijk gemerkt No. 16, op ca. 15 meter afstand van dit perceel. Er bevonden zich hier drie bomtrechters (inv. nr. 1337)
14 maart 1945	Drie jachtbommenwerpers wierpen zes brisantbommen af in de nabijheid van de spoorlijn Wierden-Almelo, op ca. 2 kilometer afstand van het station Wierden (inv. nr. 1337)
Nacht van 28 op 29 maart 1945	Op een perceel weiland van Mekenkamp, gelegen aan de Morsweg te Enter, is een V1 brandend neergestort en vervolgens geheel uitgebrand. In een weiland aan de Stokreefsweg te Enter is een V1 neergestort. Dit projectiel was geheel uit elkaar geslagen en de resten lagen verspreid over het weiland (inv. nr. 1337)
29 en 30 maart 1945	In het Haarbosch te Wierden, waar zich een startbaan voor V1's bevond, zijn meerdere V1's geëxplodeerd., de startbaan en andere objecten werden gesprongen (inv. nr. 1337)

2.5.1 Aangetroffen / geruimde CE en oorlogsschade

In het onderstaande overzicht zijn gegevens met betrekking tot CE en oorlogsschade opgenomen. Deze vermeldingen hebben geen betrekking op het onderzoeksgebied. De vermelding met betrekking tot 'Deldenerbroek' staat vetgedrukt weergegeven, deze vermelding heeft echter geen betrekking op het onderzoeksgebied.

Datum	Gebeurtenis (Gemeente Ambt Delden)
15 april 1994	Oudere bewoners van Hengevelde hebben gewaarschuwd dat zich ter plaatse van de Ronde Brink, aan de achterzijde van de kerk, nog bommen bevinden (inv. nr. 2777)
12 november 1998	Er zou zich bij een boerderij aan de Schoolstraat 11 in Ambt Delden vlak onder het oppervlak begraven munitie bevinden, kadastraal sectie I nummer 1819. De EOD geeft in een later schrijven aan dat er geen aanleiding is om over te gaan tot een vervolgactie (inv. nr. 2777)

Datum	Gebeurtenis (Gemeente Ambt Delden)
1940	Nederlandse stellingen en loopgraven bij de Bornebroeksebrug aangelegd (inv. nr. 2295)
Ochtend 10 mei 1940	's Morgens om half 5 vlogen de bruggen over het Twentekanaal de lucht in. De bruggen in Bornebroek en de Bornebroeksebrug werden vernield. Cottwickerbrug en Warmtinkbrug opgeblazen. Aan de westzijde van de zijtak lagen loopgraven, voorzien van munitie en afweergeschut. Aan de oostzijde waren veel prikkeldraadversperringen aangelegd. Vossenbrinkbrug opgeblazen (inv. nr. 2295)
30 mei 1940	Melding dat de volgende bruggen over het Twenthe-Rijnkanaal en de zijtak naar Almelo ten gevolge van de oorlog zijn vernield: de Kottwickerbrug in de Rijksweg Delden – Goor, De Warmtinkbrug te Deldenerbroek , de Tankinkbrug te Wiene, de Dorrebrug te Wiene en de Spoorbrug in Wiene (inv. nr. 1137)
11 juni 1940	Schade aan 2 woonhuizen te Zeldam, gelegen aan de provinciale weg Goor – Enter, nummers D41 en D42 (inv. nr. 1137)
Nacht van 4 op 5 juli 1940	Bominslag, waardoor schade aan de boerderij van Lammertink te Wiene E11 (inv. nr. 1137)
22 augustus 1940	In het gemeentehuis van Ambt Delden zijn o.a. 6 revolverpatronen en 190 scherpe geweerpatronen achtergebleven (inv. nr. 87)
4 oktober 1940	Schade aan D41 ten gevolge van het springen van de brug op 10 mei 1940, Wiene E11 ten gevolge van een bominslag op 6 juli 1940 en Wiene E34, F34 en E22 ten gevolge van een bominslag op 31 augustus 1940 (inv. nr. 929)
1941	Voor het eerst vielen er enkele bommen achter op de es bij jagershuis Wönnink en bij Poels brug (inv. nr. 2295)
1941	Er werden in de omgeving allemaal zoeklichten geplaatst, ook Hengevelde kreeg er een paar (inv. nr. 2295)
Mei of juni 1941	Er waren 's nachts bommen gevallen op ca. 1 kilometer afstand van de brug bij Bornebroek in een weiland van de familie Kuipers ook wel Kolvoort Herman genoemd. De projectielen sloegen enorm grote kraters in de grond (inv. nr. 2295)
September 1941	Wellington bommenwerper door een Duitse nachtjager neergeschoten en gecrasht bij postbode De Kieffe achter het huis (inv. nr. 2295)
10 december 1941	Nederlandse militaire barakken aanwezig in Wiene en Deldenerbroek en afgebroken door de Wehrmacht (inv. nr. 938)
22 juni 1942	Te Deldeneresch nabij Delden zijn barakken van de stelling G aanwezig (inv. nr. 938)
1 juli 1942	Een Nederlandse tankhindernis, bestaande uit 5 betonnen cilinders met een diameter van 1 meter aanwezig te Hengevelde, Markvelderstraat (inv. nr. 938)
27 april 1943	Mevrouw J.A. Sonder gedood door een neergestorte Britse Wellington bommenwerper (inv. nr. 2295)
25 juli 1943	Bombardement Hengevelde. Bij dit bombardement werden de kerk, het oude meestershuis, de melkfabriek en het kerkhof getroffen. Op het kerkhof zijn zes bommen gevallen (inv. nr. 2295)
22 december 1943	De Aliquippa is gecrasht bij de familie Bolscher in Ambt Delden op de 'Es', na te zijn geraakt door vijandelijk vuur. Het betrof de Stovelerweg 4. Het vliegtuig had een buiklanding gemaakt en een diepe voor in het land getrokken en was op de terugweg van een bombardementsvlucht (inv. nr. 2295)
1944	De beschietingen en bombardementen werden steeds heviger. Ook op de wegen, de sluis en de spoorbrug in Wiene (inv. nr. 2295)
Maart 1944	Bomschade aan de kapel en zes priestergraven (inv. nr. 1133)
1 maart 1944	Schade perceel Goorschestraat G5, G12, G18, Diepenheimschestraat G1, G2, G3, G4, Benteloeschestraat G2, G4, G11, G15, Kerkstraat G1, G3 (inv. nr. 1133)
9 augustus 1944	Schade perceel Diepenheimschestraat G2, Goorschestraat 24, Diepenheimschestraat G4 en Benteloeschestraat G10 (inv. nr. 930)
24 augustus 1944	O.a. dekkingsgaten aangebracht bij de weg Hengelo – Delden – Goor 435 en de weg Delden – Bornebroek 299 (inv. nr. 926)
September 1944	Een trein met soldaten, oorlogsmateriaal en een speciaal groot spoorwegkanon verongelukte bij erve Meenhuis (ten Brummelhuis). Door de ondergrondse werden explosieven op de rail aangebracht (inv. nr. 2295)
23 september 1944	Huize Lidwina, Retraitehuisweg, door de bezetter opgeblazen, omdat hier verzetslieden actief waren (inv. nr. 2295)
3 november 1944	Sluis te Wiene gebombardeerd (inv. nr. 2295)
1945	Zowel in Bornebroek als in Ambt Delden stonden 4 startbanen van de V1, namelijk in het Nijrees bij Almelo-Zenderen-Bornebroek en in de buurt van café Platenkamp (Broomhaar Dieks) (inv. nr. 2295)
20 januari 1945	Brits jachtvliegtuig neergestort bij café De Witte, Goorsestraat 1, Hengevelde (inv. nr. 2295)
Maart 1945	De brug in Bornebroek bij de Entersestraat werd gebombardeerd (inv. nr. 2295)
Maart 1945	Duitse vernielingstroepen brengen ladingen aan bij de sluis en bruggen (inv. nr. 2295)

Datum	Gebeurtenis (Gemeente Ambt Delden)
Maart 1945	Het woonhuis van Ter Weele (Tuitert), Rijksweg 16, door bommen getroffen, bestemd voor de Cottwicherbrug (inv. nr. 2295)
30 maart 1945	Beschietingen vonden plaats langs de Rijksweg Delden – Goor. De Duitsers boden weerstand en beschoten de Britten bij het huis van de familie Timmerman. Tegen de middag werd de brug tussen Bentelo en Delden opgeblazen (inv. nr. 2295)
30 maart 1945	V-1 lanceerinrichting aan de Bornebroeksestraat, tegenover de woning Bornebroeksestraat 74. De lanceerinrichting werd op 30 maart 1945 opgeblazen (inv. nr. 2295)
Eind van de oorlog	Groepen burgers moesten schuttersputten langs de weg graven van café Roesscher richting Hengevelde en van Roesscher richting Bentelo (inv. nr. 2295)
Geen datumvermelding	Tankrein bij Wierden doelwit van geallieerde vliegtuigbeschieting (inv. nr. 2295)
Geen datumvermelding	De sluis werd een paar maal gebombardeerd (inv. nr. 2295)
Begin april 1945	Duits afweergeschut opgesteld bij Koerdamsweg 2. Dit geschut schoot de Oosterhof, Beldsweg 12, in de brand (inv. nr. 2295)
1 april 1945	Hengevelde bevrijd (inv. nr. 2295)
1 april 1945	Geallieerd vliegtuig neergestort aan het eind van de Armansweg (inv. nr. 2295)
1 april 1945	De Duitsers vluchten naar de noordkant van het kanaal en naar de zuidkant van de zijtak. Britse en Canadese troepen naderden het Twentekanaal bij Ambt- en Stad Delden. De Stad Delden wordt van verschillende kanten ten zuiden van het kanaal aangevallen. Een enkele Staghound waagt zich over de Vossebrinkbrug (Groenebrug), maar trekt zich na het uitbrengen van snelvuur van Duitse geschutopstellingen terug. Duitse eenheden blazen in de loop van eerste paasdag de beide bruggen St. Annabrink en de Vossebrinkbrug op. Een boerderij bij de sluis werd beschoten. De Poels Brug (Dorreweg brug) werd onder vuur genomen door de Duitsers, ook beschietingen bij de Annabrug, hoek Torendijk/Kanaaldijk, de boerderij van Vrugeman, de boerderij Veldmolen, boerderij Scholten (Wiene), boerderij ter Braak, boerderij Anneman, de boerderij tegenover kasteel Twickel. Bij de brug Goor werd de boerderij gebombardeerd (inv. nr. 2295)
2 april 1945	De brug bij de sluis in Wiene wordt opgeblazen. Op het oude kerkhof bij de N.H. kerk in Delden is Duits veldgeschut in stelling gebracht. Over de gehele breedte van het kanaal tussen de sluis in Wiene en de opgeblazen Vossenbrinkbrug, wordt nu door de Canadezen gevuld en zelfs vanuit Bentelo en Gelselaar wordt op Delden geschoten. Slachtoffers aan o.a. de Torendijk en St. Annabrink. Voltreffer op de toren van de Blasiuskerk. Vossenbrinkbrug opgeblazen (inv. nr. 2295)
3 april 1945	Kerktoren van Delden door geallieerde tanks onder vuur genomen, noodbrug bij Wierden over het kanaal gelegd, alsmede noodbrug over de Annabrug (inv. nr. 2295)
3 april 1945	De Canadese aanval bij Delden strekt zich uit over een breed front van de sluis bij Wiene tot de gesprongen Vossebrinkbrug. Het zwaartepunt van de aanval ligt midden tussen de vernielde St. Annabrinkbrug en de Vossebrinkbrug. Canadese eenheden steken met vuursteun van 15 Canadian Field Regiment het kanaal over. Na hevige gevechten slagen de Canadezen erin de boerderij 'Rannink' aan de Brinkweg te veroveren. Weerstandsnesten van de Hermann Goering divisie in de buurt van het Schneidersbos en de Torendijk. De Duitse bezetting trekt zich gedeeltelijk terug op de tweede verdedigingslinie achter de spoorbaan Hengelo-Zutphen. Baileybrug gelegd bij de sluis van Wiene. Naast de gesprongen St. Annabrug wordt een grote Baileybrug op pontons gelegd, waarna de hoofdmacht naar het noorden kan doorstoten. De bezetter handhaaft zich nog enige tijd in het Deldenerbroek, waar het 'Backhagen' [Backenhagen, halverwege Bornebroek] nog een stevig vijandelijk bolwerk blijkt te zijn. Ook bij de chemische fabriek 'Servo' wordt nog een tijd gevochten. 550 huizen werden tijdens de laatste oorlogsdagen geheel of gedeeltelijk beschadigd. St. Annabrug opgeblazen (inv. nr. 2295)
3 / 4 april 1945	Cottwicherbrug en Warmtinkbrug opgeblazen (inv. nr. 2295)
April 1945	De Duitsers hadden zich ingegraven achter de dijk van het kanaal (inv. nr. 2295)
April 1945	Geallieerde artillerie-eenheden betrekken stellingen bij Bentelo (inv. nr. 2295)
April 1945	Grote bom ingeslagen in de tuin van de familie Lammertink in Wiene (inv. nr. 2295)
April 1945	Bij de familie Franke, ook wel Oost Könink aan de Suetersweg stonden zoeklichten opgesteld (inv. nr. 2295)
April 1945	Achter de kerk van Bentelo wordt Duits geschut opgesteld. Ook de brug bij de sluis in Wiene wordt dan opgeblazen (inv. nr. 2295)
7 april 1945	Roggemijten bij de familie G. Arkink (Semmekrotte Graets) getroffen door granaatvuur (inv. nr. 2295)
Geen datumvermelding	Er boorde zich bij de familie Beckedam aan de Suetersweg een Duitse bommenwerper in de grond. Ook in de buurt van de familie Nijland, Kiefta aan de Kieftenweg stortte een gevechtsvliegtuig neer (inv. nr. 2295)
Geen datumvermelding	Aan de Deldenerkant van het kanaal waren Duitse militairen gesitueerd. Achter ons huis en de schuren vandaan namen de sluipschutters de Duitsers onder vuur. Er sneuvelden in totaal zo'n

Datum	Gebeurtenis (Gemeente Ambt Delden)
	vijs Duitsers. Enkele dagen later zijn er twee Engelsen gesneuveld. De torens van de sluizen zijn helemaal kapot geschoten, want de Britten wisten dat daar vaak Duitsers op wacht lagen. De brug over de sluizen werd door de bezetter opgeblazen. Op Tweede Paasdag was al eerder de St. Annabrug opgeblazen, alsmede de groene brug. Huis van de familie Freriksen platgebrand, in en rondom het huis lagen 3 gesneuveld Duitse militairen. Aan de ene kant werd de spoorbrug vaak beschoten, aan de andere kant lag het kanaal en de sluizen die voortdurend beschoten werden. Vlak achter de boerderij van de familie Freriksen ontspoorde eens een munitietrein (inv. nr. 2295)
Periode na de bevrijding	Ca. 500 Britse tanks stonden van Delden tot Markelo in de weilanden. Er vloog een granaat door de grote ruit van het café (inv. nr. 2295)
Geen datumvermelding	Kinderen namen vooral de brandbommen uit het veld mee. Achter het Servo werden er tientallen tot ontploffing en ontbranding gebracht (inv. nr. 2295)
Geen datumvermelding	Boerderij Oosterhof, Beldsweg 10, werd door Duits afweergeschut aan de Koordamsweg in brand geschoten. Tevens Sluisstraat 50 in brand geschoten, alsmede Kanaal ZZ 6, Schoolstraat 2, Welbergsweg 1, Holtkampsweg 2, Rijksweg 5, Rijksweg 7, Rijksweg 18, Rijksweg 20 en Taninksweg 8. Blokstegenweg 1 beschadigd door granaatvuur (inv. nr. 2295)
Geen datumvermelding	Munitieopslag van het verzet aanwezig bij de Rijssenseweg 2. De munitie was verstopt in een vloer (inv. nr. 2295)
Geen datumvermelding	Bij de Zwaikom in het Twentekanaal werd een boot beschoten door Britse jagers (inv. nr. 2295)
Geen datumvermelding	Landhuis 't Eijsink, Hengelsestraat 24 Stad Delden afgebrand ten gevolge van een Panzerfaust. Hengelsestraat 2 Stad Delden getroffen door granaatvuur, Oude Benteloseweg 32 zwaar beschadigd. Canadezen staken het kanaal over bij boerderij 't Rannink, Brinkweg 29 Stad Delden (inv. nr. 2295)
Geen datumvermelding	Torendijk 2 zwaar beschadigd, Bentelosestraat 60 zwaar beschadigd, 2 Britse militairen gesneuveld bij de Rustende Jager, Bentelosestraat 54, Bentelo (inv. nr. 2295)
Periode na de bevrijding	De Canadezen sloegen tenten op in het park van kasteel Twickel. In de weide tegenover het kasteel en nabij de bosrand waren eveneens kampementen, net als bij de watertoren van Twickel (inv. nr. 2295)
Geen datumvermelding	Bomkraters in het weiland tussen de Goorsestraat en de Koude dijk, op de achtergrond is de boerderij van de familie Waanders 'De Krake' te zien, bom in de buurt van de Flutert (inv. nr. 2297)
20 juni 1946	In de gemeente Ambt Delden, op de Kanaaldijk van het Twente Rijnkanaal tussen de Vossenbrinkbrug en de St. Annabrug is een stukgeschoten Canadese tank aanwezig (inv. nr. 87)
Geen datumvermelding	Er is door de aanleg van een noodbrug over het kanaal bij de St. Annabrug een roggeveld verwoest, verschillende granaatrechters in het weide- en haverland ontstaan (inv. nr. 797)
Geen datumvermelding	Oorlogsschade Doodsweg B2, sectie A1188, Bekkumerweg F57 gemeente Ambt Delden. Schade ten gevolge van bombardement d.d 17 juli 1943 Kerkstraat G2, G4, Bretelerstraat G1, Slotsweg G1, G3, Schoolweg G4, Goorsestraat G1(ook getroffen door een neerstortend vliegtuig), G3, G4, G5, G7, G9, G10, G11, G12, G13, G14, G15, G17, G19, G20, G21, G22, G24, tegenover perceel Goorschestraat G15, G22, G26, Diepenheimsestraat G1, G2, G4, G6, G14 en Bentelosestraat G1, G4, G6, G7, G8, G10, G11, G13, G15. Oorlogsschade Wiene E78, Needschestraat G2, Bretelerstraat G1, Kerkstraat G1, Zeldam D8, Needschestraat G2a, Bentelosestraat G1, Goorschestraat A9 (o.a. inv. nrs. 930, 1135)
4 september 1948	Oorlogsschade zuivelfabriek en landbouwvereniging De Vooruitgang C23 Ambt Delden, ontstaan in de periode 1-4 april 1945 (inv. nr. 930)
8 juli 1952	Herstel oorlogsschade Deldenerbroek C27 (inv. nr. 930)
7 juli 1951	Oorlogsschade Torendijk A8, aangericht op 1 april 1945 (inv. nr. 930)
12 juli 1951	Oorlogsschade Kanaalstraat C.37 Ambt Delden (inv. nr. 1133)
22 februari 1955	Bouwnummer Delden 12 (Kanaalstraat C36, kadastraal A 1278) verwoest ten gevolge van oorlogsgeweld (inv. nr. 930)
13 mei 1957	Oorlogsschade Goorsestraat 6, aangericht op 4 april 1945 (inv. nr. 1133)
18 juli 1957	Schade opslagloods Sluisweg, aangericht op 7 april 1945 (inv. nr. 1133)
Geen datumvermelding	Oorlogsschade aan de schuur en tuindersbakken aan de Goorseweg – Wienerbrug (inv. nr. 1133)
15 april 1995	Er werden twee weken geleden brokstukken van een gevechtsvliegtuig opgegraven aan de Platenkampsweg. Duitse granaat gevonden in een tuin aan de Kosterkamp, vlakbij de Vossenbrinkbrug. Deze granaat was vermoedelijk in een schuttersput achtergelaten (inv. nr. 2295)

2.6 Nieuwsberichten

2.6.1 AVG collectie

De collectie CE gerelateerde nieuwsberichten is in het AVG bedrijfsarchief is geraadpleegd. In dit archief zijn geen berichten gevonden die betrekking hebben op het onderzoeksgebied en/of de nabije omgeving.

Zware vliegtuigbom ontmanteld in Ambt-Delden

ANP – 12/07/07, 21:05

Het Explosieven Opruimingscommando heeft donderdagavond in Ambt-Delden een zware vliegtuigbom uit de Tweede Wereldoorlog succesvol ontmanteld. Dat heeft een woordvoerder van de politie meegedeeld. Het explosief werd dondermiddag tijdens baggerwerkzaamheden in een zijtak van het Twentekanaal gevonden. De bom lag onder een spoorbrug, waardoor ook het spoorverkeer lange tijd was gestremd. Er reden bussen, maar de vertraging voor passagiers liep in sommige gevallen op tot een half uur. Rond half negen werd het spoor weer vrijgegeven, aldus spoorbeheerder ProRail. Ook moesten de bewoners van twee woningen worden geëvacueerd. De politie zette een gebied in een straal van 300 meter rond de bom af. Maar inmiddels is 'alles weer normaal', aldus de zegsman. Het scheepvaartverkeer ondervond geen hinder van de ontmanteling.

Afb.6. – Krantenartikel. Bron afbeelding: De Volkskrant d.d. 12 juli 2007.

2.7 Explosieven Opruimings Diensten Defensie (EODD)

2.7.1 Collectie ruimrapporten

De EODD houdt sinds 1970 heeft meldingen van aangetroffen CE bij. Deze meldingen zijn tot 1992 als melding opdracht en ruim rapport (MORA) en na 1992 als uitvoeringsopdracht (UO) gearchiiveerd. AVG heeft het overzicht van relevante MORA's en UO's van Wierden, Goor en Ambt Delden opgevraagd. Er zijn in dit overzicht geen meldingen van het onderzoeksgebied en/of nabije omgeving geregistreerd. Op basis van de locatiebeschrijvingen zijn de ruimrapporten geselecteerd en opgevraagd. Deze documentatie is bestudeerd. De onderzoeksresultaten zijn als volgt:

MORA / UO	Locatie	Vondst
197428708	Rivierbodem ca. 15 meter ten oosten van de spoorbrug over de Regge in de lijn Wierden-Rijssen, gemeente Wierden	Hier werd op 6 november 1974 een vliegtuigbom verwijderd, nabij de spoorbrug werd een 20-tal granaten gevonden. Aangetroffen : schroot en prikkeldraad. Geen explosieven gevonden.
19731826	Kerkweg 7 te Haarle, weiland	1 handgranaat Mills 36
19833104	VZA te slopen Textielfabriek Jannink Station-slaan, gemeente Goor	Er zijn hier tijdens de oorlog bommen gevallen. De bouwput blijkt al geheel te zijn opgeschoond
19850226	Hexelseweg 36 Wierden	Verzoek om tot opsporing van een granaat op een perceel bouwland nabij de woning Hexelseweg 36 over te gaan. Advies EOD: zoekactie met prioriteit
19871130	Rijssensestraat 88, in de tuin onder een emmer	1 pantserbrandgranaat van 20 mm
19890301	Tussen Wierden en Enter bij Exoo	Bij baggerwerkzaamheden aangetroffen, er zijn al vaker projectielen gevonden. 1 rookgranaat van 2 inch mortier
19892232	VZA Gondalaan Goor, weiland	Achter perceel 69 aan de Gondalaan te Goor, in een weiland ter hoogte van de Bolscherbeek, is in 1943 volgens een proces-verbaal een vliegtuigbom ingeslagen. Deze bom ligt op ca. 2 meter diepte. EOD: nega-

MORA / UO	Locatie	Vondst
		tief advies, geen zoekactie noodzakelijk
19920162	VZA Diepenheimseweg 2, Goor	Ca. 5 kilo schroot. EOD: negatief advies, geen zoekactie noodzakelijk
19940120	Naast Rijksweg Goor-Delden in bosperceel	2 brisantgranaten van 8 cm mortier m/wgr Z. 38

2.8 Collectie mijnenkaarten

De collectie mijnenveldkaarten van de EODD is in kader van het vooronderzoek geraadpleegd. Dit geldt ook voor de collectie mijnenveld leg- en ruimrapporten. Er lagen geen gedocumenteerde mijnenvelden in het onderzoeksgebied.

2.9 Provinciaal archief / Historisch Centrum Overijssel te Zwolle

2.9.1 Militair Gezag

Het Militair Gezag was verantwoordelijk voor het dagelijks bestuur van de in 1944-1945 bevrijde delen van Nederland. In dit archief zijn doorgaans per provincie gegevens over in gemeenten aanwezige CE ondergebracht. Archieven van het Militair Gezag zijn in veel gevallen niet openbaar.

Bij het Provinciaal Archief werden de volgende inventarisnummers geraadpleegd:

0397 Archief van de Militaire Commissaris van Overijssel te Zwolle, 1945 – 1946 (Historisch Centrum Overijssel te Zwolle)	Periode
14 - Algemene correspondentie waaronder enkele processen-verbaal van neergeschoten geallieerde vliegtuigen en begraven geallieerde militairen	Geen datumvermelding
88 - Instructies en correspondentie betreffende mijnen- en munitieopruiming, benevens een proces-verbaal van een ongeval met 53 personen gedood of gewond te Oldenzaal	Geen datumvermelding

400.7 Archief van de Districts Militaire Commissaris van Zwolle te Zwolle, 1945 (Historisch Centrum Overijssel te Zwolle)	Periode
33 - Aangifte van mijnenvelden met correspondentie inzake de opruiming van mijnen	Geen datumvermelding

De aangetroffen vermelding met betrekking tot de gemeente Ambt Delden heeft geen betrekking op het onderzoeksgebied:

- Brief d.d. 18 augustus 1945: er lag een niet gedetoneerde bom in de sluis te Delden

2.10 Semi Statistische Archiefdiensten Ministerie van Defensie (SSA)

Het SSA in Rijswijk beheert de archieven van het Ministerie van Defensie voordat deze aan het Nationaal Archief worden overgedragen. In dit archief zijn bronnen met betrekking tot naoorlogse CE-ruiming door de Mijn- en Munitie Opruimingsdienst en de Mijn Opruimings Dienst ondergebracht. Het betreft documenten uit de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog: een periode waarin er nog grote aantallen CE in Nederland aanwezig waren.

2.10.1 Archief Mijn- en Munitie Opruimings Dienst (MMOD) 1945-1947

De MMOD en de MOD waren na de Tweede Wereldoorlog in Nederland verantwoordelijk voor het opruimen van mijnen en achtergelaten CE. Het archief bestaat uit meldingen, kaarten, plattegronden en ruimrapporten betreffende locaties binnen Nederlandse gemeenten waar CE aanwezig waren. Er werd in het archief gezocht naar vermeldingen met betrekking tot de gemeenten Ambt Delden en Wierden. Dit heeft geresulteerd in de volgende vermelding: bij huisnummer C53 in de houtwal langs de Zomerweg lag een Duitse V1.

1 bl.5. *Copie* Gemeente. Delden. 5/8/45 3h

Plaatsbep. van alle oontplofte bommen, mijnen en granaten, voor zover bekend.

Type projectiel	afkomstig van Geall. of vijand.	naauwkeurige pl.bep. (straatnaam opgeven)	Datum van afwerpen	Opmerkingen.
1 granaat	Geall.	Blaasweg A'Delden		
1 "	"	Bopselen-Elais		
1 "	"	Wiene		
1 "	"	Bomhof. Wiene.		
1 "	"	Libert, Almeloersch.		
1 "	"	Straat, A'Delden.		
1 "	"	Waterlooyen, Stad		
1 "	"	Delden.		
1 "	"	v. Souten, Deldener		
4 "	"	ank, A-Delden.		
1 bom	"	Gebouw Gemeentera- ding, Stad Delden.		
2 bommen	"	Baanhuis- Wiene.		
4 bommen	"	Tusschede Willem H. Wiene.		
Diverse Kop- pen, pantser- vuisten etc.	Duits.	Wed. J.A. Hofmeijer. Wiene.		
3 bommen	Geall.	Olis Helen Anelo.		
1 bom	?	Vossenbric H t.o. Joden		
1 granaat	?	Kerkhof A'Delden.		
1 bom	?	B.J. Nijland H. 63 nabij voggemijt.		
1 granaat	?	A.J.M. ten Deus H. 64 in weide.		
"	?	" nabij boerderij.		
"	?	Wed. B. Averdijk. H. 78 nabij boerderij.		
"	?	J.C. Spölder nabij huis.		
V-1	Duits.	G.Veclers F 9 in de weide nabij huis.		
		B.J. Versink C 53 in houtwal langs Zomerweg.		

In de gemeenten Stad en Ambt Delden zijn 3 opslagplaatsen van munitie.

Afb.7. – Munitieopgavelijst Ambt Delden.

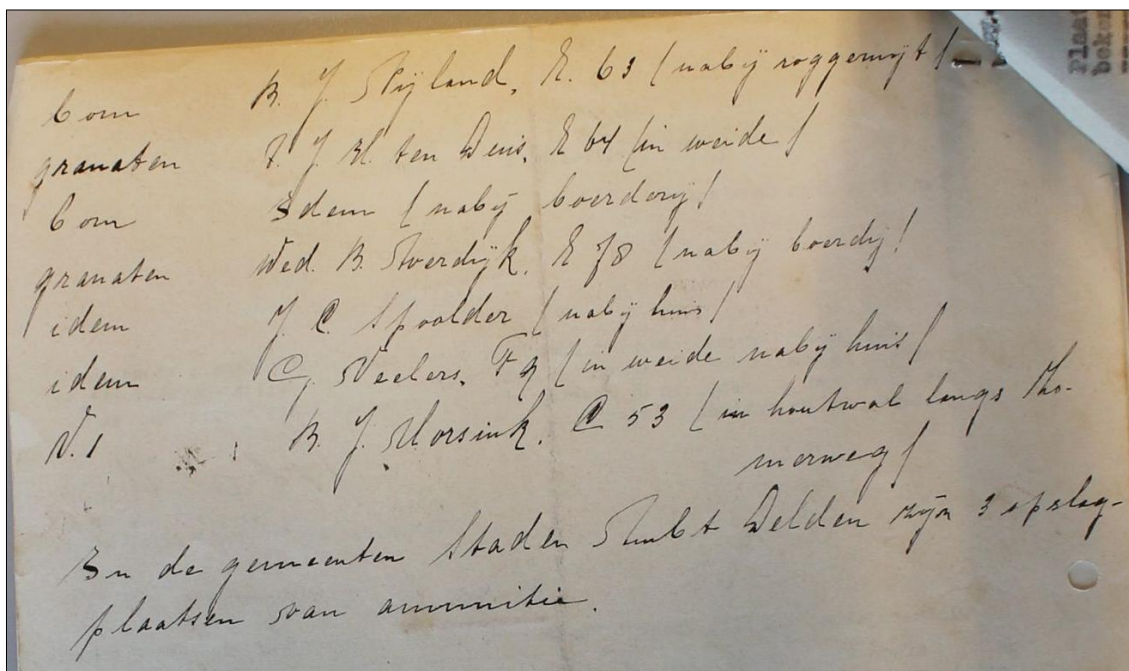
G E B E N T *Delden 101*

Plaatsbepaling van alle onontpofte bommen, mijnen en granaten, voor zover bekend.

Type projectiel	afkomstig van Geall. of vijand	naauwkeurig plaatsbepaling (straatnaam opgeven)	Datum van afwerpen (zoo bekend)	Opmerkingen
1 granat	geall.	Ploeweg. A' Belen	—	—
1 id.	id.	Beyersd. - Huis Wiene	—	—
1 id.	id.	Bomhof. Wiene	—	—
1 id.	id.	Elbert. Amelenduk	—	—
1 id.	id.	A' Belen	—	—
1 id.	id.	Waterloer. Huis Belen	—	—
1 id.	id.	v. Houde. Belen Enk	—	—
4 id.	id.	A' Belen	—	—
	id.	Gebouw gemeentekerk - Huis Belen	—	—
1 bom	id.	Raanhuis - Wiene	—	—
2 bommen	id.	Gusschede Wilmin K. Wiene	—	—
4 bommen	id.	Weda. J. A. Hofmeijer - Wiene	—	—
diverse koppen patronen en etc.	duitsch.	Oliemolen. Huis	—	—
3 bommen	geall.	Vosselie K. t.o. Yode. Kerkhof. A' Belen	—	—

206

Afb. 8. — Munitieopgavelijst Ambt Delden.

Afb. 9. – Munitionsopgavelijst Ambt Delden.

2.11 Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)

Het NIMH in Den Haag beheert collecties over de geschiedenis van de Nederlandse krijgsmacht in binnen- en buitenland vanaf de Tachtigjarige Oorlog tot heden. In dit archief is een groot aantal collecties met betrekking tot de landmacht, luchtmacht en marine ondergebracht.

2.11.1 Collectie Duitse verdedigingswerken

De collectie 'Duitse verdedigingswerken en inundaties van Nederlands grondgebied in de oorlog / rapporten van militaire aard vanuit bezet Nederland aan Bureau Inlichtingen Londen', ook wel bekend als de 575-serie, is opgebouwd uit inlichtingenrapporten, plattegronden en verordeningen van zowel de Duitse bezettingsmacht als van het verzet / Bureau Inlichtingen te Londen. Deze zes meter lange collectie bestaat onder andere uit afwikkelingen van de Genie, inlichtingen van de illegaliteit, kaarten van inundaties, de waterstaatkundige situatie, gegevens betreffende Duitse mijnevelden, Britse en Duitse kaarten, telegrammen en Duitse voorschriften.

Er werd in de inventaris van de 575-serie gezocht op de plaatsnamen Enter, Delden, Goor en Wierden. De geraadpleegde inventarisnummers (zie het onderstaande overzicht) bevatten geen relevante informatie met betrekking tot het onderzoeksgebied:

Collectie 'Duitse verdedigingswerken en inundaties van Nederlands grondgebied in de oorlog / rapporten van militaire aard vanuit bezet Nederland aan Bureau Inlichtingen Londen'	Inventarisnummer
J.A. 135 V 2's worden afgeschoten te Wassenaar. Ook zouden V2's worden afgeschoten te Delden, Hellendoorn en Winterswijk.	57
A-109 Radiolocator bij Goor – 9 februari 1944	192
E/1197/45 Order of Battle; Bel. hoofdkwartieren (met datum van waarneming) te Barendrecht 9-2-45, Bussum, Rudelstein 5-2-45, Hellendoorn 9-2-45, Zwolle 7-2-45,	277

Collectie 'Duitse verdedigingswerken en inundaties van Nederlands grondgebied in de oorlog / rapporten van militaire aard vanuit bezet Nederland aan Bureau Inlichtingen Londen'	Inventarisnummer
Enschede 7-2-45, Haaksbergen 7-2-45, Ootmarsum 7-2-45, Warnsveld 7-2-45 en Wierden 5-2-45 (Gr. Albr.)	
E/1293/45 V-wapens te Ede, Rotterdam en Goor (Gr. Albr.) – 21 februari 1945	291
E/1706/45 V-wapens te Okenback, Lettele, Holten, Rijssen, Wierden, Hoek van Holland, Pernis, Vondelingenplaat en Puttershoek	311
E/1870/45 V-wapens te Rijssen, Wierden, Nijverdal, Lettele en Puttershoek, toestand febr./mrt. 1945	314
-beschieting locomotieven door geallieerden. -versterkingen aan de rijkswegen Hengelo-Delden en Hengelo-Enschede. -lijst met autonrs. Enschede – 31 mei 1944	416
GB/4746/44 Plattegrond van de Eternit-fabrieken te Goor – 29 maart 1944	475
NE/16/476 Verdediging DEN HAAG met schets, vliegveld OORSCHOT, EINDHOVEN, GOOR, WEERT en AMERSFOORT – 17 februari 1944	492

3 CHRONOLOGIE RELEVANTE GEBEURTENISSEN

3.1 Inleiding

AVG heeft op basis van de gegevens in hoofdstuk 2 een overzicht van gebeurtenissen tijdens en na de Tweede Wereldoorlog opgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van alle op het moment van opstellen beschikbare bronnen. Deze gegevens zijn in paragraaf 3.2 verwerkt.

3.2 Chronologie

3.2.1 Meidagen 1940

Er was in de meidagen van 1940 geen sprake van gevechtshandelingen in het onderzoeksgebied. De Warmtinkbrug te Deldenerbroek werd vernield, deze brug ligt echter niet in of nabij het onderzoeksgebied.

3.2.2 Duitse bezetting en luchtoorlog 1940-1945

Er werden gedurende de Duitse bezettingsjaren geen mijnenvelden in het onderzoeksgebied gelegd. Er lagen gedurende de bezettingsjaren geen militaire objecten in het onderzoeksgebied.

Er was gedurende de Duitse bezettingsjaren sprake van de volgende luchtoorlog gerelateerde gevechtshandelingen:

- Nacht van 6 op 7 november 1943: vier bommen terechtgekomen in een bosperceel te buurtschap Deldenerbroek. Alle bommen waren gedetoneerd. Blindgangers of 'tijdbommen' werden niet gevonden
- 11 januari 1944: groot aantal brandbommen neergekomen in de buurtschappen Wiene en Deldenerbroek. Er werden ca. 200 niet ontbrande brandbommen verzameld. Op een perceel grond van H.A. Holland te Deldenerbroek C56 kwam een tweetal brisantbommen neer die beide zijn gedetoneerd. De trechters hadden een diameter van ca. 10 meter. Blindgangers werden niet gevonden

Hoewel er sprake is van de projectlocatie 'Enter – Deldenerbroek', vonden de twee bovengenoemde bombardementen op geruime afstand van het onderzoeksgebied plaats (ten oosten het Zijkanaal naar Almelo). Daarnaast is uit archiefgegevens bekend dat het Nederlandse verzet een munitieopslagplaats had bij de Rijssenseweg 2 en dat te Deldenerbroek Nederlandse militaire barakken aanwezig waren, die in 1941 werden gesloopt. Ook deze locaties liggen buiten de begrenzingen van het onderzoeksgebied.

3.2.3 Bevrijding april 1945

Er was in april 1945 geen sprake van gevechtshandelingen in het onderzoeksgebied.

- Er stond begin april 1945 Duits luchtafweergeschut opgesteld bij de Koerдамsweg 2
- April 1945: de bezetter handhaaft zich nog enige tijd in het Deldenerbroek, waar het 'Backhagen' [Backenhagen] nog een stevig vijandelijk bolwerk blijkt te zijn

Hoewel er sprake is van de projectlocatie 'Enter – Deldenerbroek', liggen de bovengenoemde locaties op geruime afstand van het onderzoeksgebied (o.a. ten oosten het Zijkanaal naar Almelo).

3.2.4 Naoorlogse CE-ruiming

Er is uit het archief van de Mijn- en Munitieopruimings Dienst één CE-ruiming op de volgende locatie bekend:

- Bij huisnummer C53 in de houtwal langs de Zomerweg lag een Duitse V1 ('vliegende bom')

De exacte locatie kan aan de hand van de bovengenoemde beschrijving niet worden achterhaald. Derhalve kan er met behulp van deze vermelding geen CE verdacht gebied worden afgebakend.

Er zijn uit het gemeentearchief geen relevante CE-ruiming of ongelukken met CE in of in de nabijheid van het onderzoeksgebied bekend. Bij het toenmalige huisnummer Deldenerbroek C27 was sprake van oorlogsschade; AVG is echter niet bekend welk huidige huisnummer dit betreft, omdat de nummering ondertussen is gewijzigd.

Er zijn uit het EODD archief geen relevante CE-ruiming in of in de nabijheid van het onderzoeksgebied bekend.

Er werden na de Tweede Wereldoorlog geen mijnen als zijnde vermist opgegeven in of nabij het onderzoeksgebied.

4 BEOORDELING BRONNENMATERIAAL

4.1 Indicatie van explosieven in het onderzoeksgebied

Er is in de meidagen van 1940 geen sprake geweest van grondgevechten in of in de directe nabijheid van het onderzoeksgebied.

Er was in de periode voorafgaand aan de bevrijding door de geallieerden geen sprake van grondgevechten in of in de directe nabijheid van het onderzoeksgebied.

Er waren geen militaire objecten in het onderzoeksgebied of de directe nabijheid aanwezig.

Er zijn geen militaire vliegtuigen in het onderzoeksgebied gecrasht.

Er was geen sprake van vliegtuigbeschietingen, noodafworpen en bombardementen in of in de nabijheid van het onderzoeksgebied.

Het onderzoeksgebied heeft niet geleden onder gevechtshandelingen.

Er zijn in het verleden geen CE in het onderzoeksgebied of in de directe nabijheid van het onderzoeksgebied gevonden.

Er is na de Tweede Wereldoorlog nauwelijks tot niet sprake geweest van naoorlogse bodemingrepen in het onderzoeksgebied (contra-indicaties). Er was zowel in de Tweede Wereldoorlog als tegenwoordig sprake van een landelijke bestemming in het buitengebied.

Op basis van de beschikbare feiten zijn er onvoldoende indicaties beschikbaar waaruit blijkt dat er mogelijk CE in het onderzoeksgebied 'Enter – Deldenerbroek' aanwezig zijn.

4.2 Leemten in kennis bronnenmateriaal

Luchtfoto's geven een momentopname weer. Hoewel er zowel binnen- als buitenlandse luchtfotoarchieven werden geraadpleegd, is het niet mogelijk gebleken om het gehele onderzoeksgebied met luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog te dekken. Globale vermeldingen uit (geschreven) bronnen kunnen niet worden gebruikt om een op explosieven verdacht gebied af te bakenen: hiervoor zijn concrete gegevens benodigd. Er is getracht om het boek '50 jaar bevrijding Enter: oorlogsherinneringen 1940-1945' via een IBL-account te verkrijgen, dit boek bleek echter niet beschikbaar te zijn. Het boek werd evenmin aangeboden op een standaard door AVG geraadpleegde bekende website voor antiquarische boeken.

4.3 Indicatie van CE in het onderzoeksgebied

Er zijn geen feitelijke CE gerelateerde indicaties met betrekking tot het onderzoeksgebied bekend. Derhalve kunnen de indicaties niet worden beoordeeld.

4.4 Soort, verschijningsvorm en aantallen CE

Daar er geen feitelijk bewijs voor de vermoedelijke aanwezigheid van CE is gevonden, zijn de soort en verschijningsvorm niet van toepassing. Op basis van het ontbreken van feitelijke bewijslast kan worden geconcludeerd is dat er naar alle waarschijnlijkheid geen CE in het onderzoeksgebied aanwezig zijn.

4.5 Horizontale begrenzing verdacht gebied

Daar er geen feitelijk bewijs voor de vermoedelijke aanwezigheid van CE is gevonden, is de horizontale begrenzing van het verdachte gebied niet van toepassing.

4.6 Verticale begrenzing verdacht gebied

Daar er geen feitelijk bewijs voor de vermoedelijke aanwezigheid van CE is gevonden, is de verticale begrenzing van het verdachte gebied niet van toepassing.

5 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

5.1 Conclusie

AVG heeft in opdracht van de provincie Overijssel een vooronderzoek CE uitgevoerd ter plaatse van de projectlocatie 'Enter - Deldenerbroek'.

Er is op basis van de beoordeling van de feiten van het vooronderzoek geconcludeerd dat er onvoldoende indicaties zijn voor de mogelijke aanwezigheid van CE in het onderzoeksgebied. Derhalve is het onderzoeksgebied niet verdacht op de mogelijke aanwezigheid van CE.

5.2 Advies vervolgtraject

AVG adviseert de provincie Overijssel om de werkzaamheden onder reguliere omstandigheden uit te voeren. De kans op het aantreffen van CE is net zo groot als de gemiddelde kans op het aantreffen van CE op als 'onverdacht' aangemerkte locaties in de rest van Nederland.

6 BIJLAGEN

6.1 Bronnenlijst

6.1.1 Archieven

- Archief AVG
- Archief Explosieven Opruimings Dienst Defensie Soesterberg / Semi Statistische Archief Diensten Rijswijk
- Gemeentearchief Hof van Twente
- Gemeentearchief Wierden
- Historisch Centrum Overijssel Zwolle / Provinciaal Archief
- Universiteit Wageningen, afdeling Speciale Collecties
- Kadaster Zwolle
- Nederlands Instituut voor Militaire Historie 's-Gravenhage

6.1.2 Literatuur

- H. Amersfoort / P. Kamphuis (red.), *Mei 1940. De strijd op Nederlands Grondgebied* ('s-Gravenhage 2005)
- C.Klep / B. Schoenmaker (red.), *De bevrijding van Nederland 1944 – 1945. Oorlog op de flank* (Den Haag 1995)
- G.J.I.Kokhuis, *Twente in de Tweede Wereldoorlog*, (Enschede 1993)
- B.C. de Pater/ B. Schoenmaker e.a., *Grote Atlas van Nederland 1930-1950* (2006)
- J. Slettenhaar, *In de schaduw van de adelaar. De oorlogsjaren 1940-1945 in de gemeenten Almelo en Wierden* (Enschede 1982)
- H. Wonink, *Stille getuigen 1940-1945. Tastbare herinneringen aan de oorlogsjaren in Oost Nederland* (1990)
- G.J. Zwanenburg, *En nooit was het stil....Kroniek van een Luchtoorlog. Deel 1 & 2.*(Den Haag 1990/1992)

6.1.3 Websites

- <http://www.avg.eu>
- <http://www.explosievenopsporing.com>
- <http://www.explosievenopsporing.nl>
- <http://www.luchtoorlogboventwente.nl>
- <http://www.vergeltungswaffen.nl>

6.2 Certificaat WSCS-OCE

A.V.G. Explosieven Opsporing Nederland te Gennep

KvK: 12029421

heeft aangetoond dat het managementsysteem en de verrichtte werkzaamheden voldoen aan het:

Systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven WSCS-OCE: 2012, versie 1

Het bedrijf voldoet daarmee aan de in de bovengenoemde werkveldspecifieke certificatieschema vastgelegde eisen ten aanzien van:

Deelgebied A: Opsporing Deelgebied B: Civieltechnisch Opsporingsproces

Evaluatie van het managementsysteem heeft plaatsgevonden volgens de procedures voor systeemcertificatie van TÜV Nederland.
Deze certificatie is onderworpen aan een jaarlijkse evaluatie door TÜV Nederland.

Registratienummer : 13380/9.1
Geldig tot : 15-12-2015
Datum uitgifte : 15-12-2012
Datum eerste certificaat : 15-12-2006

Algemeen directeur

TÜV Nederland QA B.V. - Postbus 120 5680 AC Best - Tel. +31-(0)499-339500 - Fax +31-(0)499-339509
Website: www.tuv.nl - e-mail: info@tuv.nl

Aanwijzingsbeschikking Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid onder nummer: G&VW/VW/2009/14037

6.3 Richtlijnen WSCS-OCE afbakening verdachte gebieden

Indicatie	Algemene omschrijving	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdacht gebied
		Verdacht	Onverdacht	
Verdedigingswerk	Groepering van wapenopstellingen en/of geschutsoptellingen, rondom afgezet met een versperring (bijvoorbeeld weerstandskern of steunpunt).	x		Het grondgebied binnen de grenzen van het verdedigingswerk is verdacht. De grenzen worden bij voorkeur bepaald aan de hand van georeferente luchtfoto's.
Wapenopstelling	Opstelling van handvuurwapen, machinegeweer of andere (semi)automatisch wapen, niet zijnde onderdeel van een verdedigingswerk.	x		Locatie van de wapenopstelling.
Geschutopstelling (statisch en mobiel)	Locatie van geschut, niet zijnde onderdeel van een verdedigingswerk.	x		25 meter rondom het hart van de geschutopstelling, maar niet verder dan een eventueel aangrenzende watergang.
Munitieopslag in open veld	Locatie van munitievoorraad in het open veld, niet zijnde binnen een verdedigingswerk.	x		Locatie van de veldopslaglocatie.
Loopgraaf	Militaire loopgraaf	x		Het gebied binnen de contouren van de loopgraaf is verdacht, bij voorkeur bepaald aan de hand van georeferente luchtfoto's.
Tankgracht of -geul	Een diepe (al dan niet droge) gracht of geul met steile wanden, aangebracht om pantservoertuigen tegen te houden.		x	Niet verdacht, tenzij er aanwijzingen zijn dat er mogelijk munitie in gedumpt is.
Landmijnen verdacht gebied	Middels een aanwijzing, niet zijnde een mijnenlegrapport, op landmijnen verdacht verklaard gebied. In het verdachte gebied zijn bij de controle door de MMOD géén landmijnen aangetroffen.		x	n.v.t.
Landmijnen verdacht gebied	Middels een aanwijzing, niet zijnde een mijnenlegrapport, op landmijnen verdacht verklaard gebied. In het verdachte gebied zijn bij de controle door de MMOD, of bij na-oorlogse activiteiten landmijnen aangetroffen.	x		De grenzen zoals aangegeven in het ruimrapport.
Mijnenveld	Geregistreerd mijnenveld, waarvan mijnenlegrapport aanwezig is. Alle volgens het legrapport gelegde landmijnen zijn geruimd.		x	n.v.t.
Mijnenveld	Geregistreerd mijnenveld waarvan mijnenlegrapport aanwezig is. Niet alle volgens het mijnenlegrapport gelegde landmijnen zijn geruimd. Geen feitelijke onderbouwing bekend waarom er landmijnen worden vernist.	x		De grenzen zoals aangegeven in het mijnenlegrapport en/of ruimrapport.
Mijnenveld	Mijnenlegrapport aanwezig. Niet alle volgens het legrapport gelegde landmijnen zijn geruimd. Feitelijke onderbouwing bekend waarom er landmijnen worden vernist.		x	n.v.t.
Versperringen	Versperringen, zoals strandversperringen en drakentanden.		x	Tenzij er indicaties zijn dat CE onderdeel uitmaken van de versperring.
Infrastructuur zonder geschutopstelling of munitievoorraad	Militaire werken zoals woononderkomen of werken met een burgerdoel zoals schuilbunker.		x	Tenzij er indicaties zijn op CE vanwege de aanwezigheid van nabijverdediging in de vorm van bijvoorbeeld wapenopstellingen.
Schuilloopgraaf	Loopgraaf voor burgerbevolking om in te schuilen.		x	n.v.t.
Kampementen	Grondgebied met onderkomens zoals tenten.		x	Tenzij er indicaties zijn op CE vanwege de aanwezigheid van munitieopslag of nabijverdediging in de vorm van bijvoorbeeld wapenopstellingen.
Mangat	Gat in grond met schuifunctie, niet in gebruik genomen als schuttersput.		x	n.v.t.
Vernielingslading	Locatie van aangebrachte vernielingslading.	x		Locatie van de vernielingslading.
Artillerie-, mortier- of raketbeschieting	Gebied dat is beschoten door mobiel of vast geschut, mortieren of grondgebonden (meervoudig) raketwerpersysteem.	x		Situationeel te bepalen.
Raketbeschieting inslagenpatroon bekend	Gebied dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers.	x		Op basis van een analyse van het inslagenpatroon wordt de maximale afstand tussen twee opeenvolgende inslagen binnen een inslagenpatroon bepaald. Het verdachte gebied wordt afgebakend door deze afstand te projecteren op de buitenste inslagen van het inslagenpatroon. Dat is exclusief de eventuele horizontale verplaatsing van de buitenste blindganger binnen het inslagenpatroon.
Inslagpunt blindganger, zijnde een vliegtuigbom	Vliegtuigbom die niet in werking is getreden.			Te bepalen volgens rekenmethode waarin ten minste rekening wordt gehouden met de volgende parameters: de afwerphoogte, de afwerpsnelheid, het gewicht van de bom, de diameter van de bom en de weerstand van de bodem. Op basis van in ieder geval deze vijf parameters wordt berekend tot welke diepte CE theoretisch kunnen indringen en hoever de maximale horizontale verplaatsing is.

Indicatie	Algemene omschrijving	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdacht gebied
		Verdacht	Onverdacht	
Crashlocatie vliegtuig	Aanwezigheid van CE vanwege de crash.	x		Situatieel te bepalen.
Krater van gedetoneerde incidentele luchtafweergranaat	Gebied waarin zich de krater van de detonatie van een incidentele luchtafweergranaat bevindt.		x	Tenzij er indicaties zijn dat het geen incidentele luchtafweergranaat betreft.
Inslagpunt van een V-1 wapen	Gebied dat is getroffen door de inslag van een V-1 wapen.	x		15 meter rondom een inslagpunt vanwege de mogelijke horizontale verplaatsing onder de grond.
Krater van een (gedeeltelijk) gedetoneerd V-1 wapen	Gebied waarin zich de krater van de detonatie van een V-1 wapen bevindt.	x		50 meter rondom een inslagpunt vanwege de mogelijke aanwezigheid van explosieve componenten.
Krater van een (gedeeltelijk) gedetoneerd V-2 wapen	Gebied waarin zich de krater van de detonatie van een V-2 wapen bevindt.	x		Situatieel te bepalen.
Dumpllocatie van munitie en/of toebehoren	Dumpllocatie van CE en/of toebehoren in landbodem of op waterbodem.	x		Locatie van de dump en afbakening verder situatieel te bepalen, bijvoorbeeld dumping in stilstaand of stromend water.
Ongecontroleerde (massa)explosie	(Sympathische) detonatie van een explosieven voorraad zoals ontploffing munitieopslag of munitie trein.	x		Situatieel te bepalen
Vernietigingslocatie voor CE	Eén of meerdere springputten.	x		De contour(en) van de springput(ten) en afbakening verder situatieel te bepalen, bijvoorbeeld dumping in stilstaand of stromend water.
Vernielingslading (in werking gesteld)	Locatie van in werking gestelde vernielingslading, waarbij de mogelijkheid bestaat op het aantreffen van niet (geheel) gedetoneerde springlading(en).	x		Locatie waar de vernielingslading in werking is gesteld en afbakening verder situatieel te bepalen.
Tapijtbombardement	Gebied dat is getroffen door een bombardement met middelzware en/of zware bommenwerpers, met als doel om schade aan te richten over een groot gebied.	x		Op basis van een analyse van het inslagenpatroon ¹ wordt de maximale afstand tussen twee opeenvolgende inslagen binnen een inslagenpatroon bepaald. Het verdachte gebied wordt afgebakend door deze afstand te projecteren op de buitenste inslagen van het inslagenpatroon. Dat is exclusief de eventuele horizontale verplaatsing van de buitenste blindganger binnen het inslagenpatroon.
Duikbombardement op zgn. 'Pin Point Target', inslagenpatroon onbekend	Gebied dat is getroffen door een bombardement met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek object te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 181 meter gemeten vanuit het hart van het doel ^{2,3} .
Duikbombardement op zgn. 'Line Target', inslagenpatroon onbekend	Lineair gebied, nabij een spoorlijn, dat is getroffen door een bombardement met jachtbommenwerpers, met als doel om de spoorlijn te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 91 meter gemeten vanuit het hart van de spoorlijn ^{2,4} .
Raketbeschieting op zgn. 'Pin Point Target', inslagenpatroon onbekend	Gebied dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek object te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 108 meter gemeten vanuit het hart van het doel ^{2,5} .
Raketbeschieting op zgn. 'Line Target', inslagenpatroon onbekend	Lineair gebied, nabij een spoorlijn, dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers, met als doel om de spoorlijn of treinstel op deze spoorlijn te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 80 meter gemeten vanuit het hart van de spoorlijn ^{2,6} .

¹ Verzameling van de locaties van inslagen van één bepaald toestel of één bepaald bombardement.

² Afstanden zijn afkomstig van een Britse studie (empirisch onderzoek) naar de accuratesse bij aanvallen door eenmotorige duikbommenwerpers gedurende de periode oktober 1944 – april 1945 (AIR 55/322). Eventueel effect van vijandelijk luchtafweer tijdens deze duikbombardementen is niet in de studie meegenomen.

³ De genoemde afstand is de gemiddelde afstand t.o.v. het doel waarbij opgemerkt moet worden dat 50% van de vliegtuigbommen binnen 119 meter neer is gekomen en de maximaal gemeten afstand t.o.v. het doel 181 meter was.

⁴ De genoemde afstand is de gemiddelde afstand t.o.v. het doel waarbij opgemerkt moet worden dat 50 % van de vliegtuigbommen binnen 46 meter neer is gekomen en de maximaal afstand t.o.v. het doel 91 meter was.

⁵ De genoemde afstand is de gemiddelde afstand t.o.v. het doel (gebouwen) waarbij opgemerkt moet worden dat de gemiddelde spreiding van de raketten t.o.v. het middelpunt van een salvo 69 meter was, en dat de gemiddelde afstand van het middelpunt van een salvo t.o.v. het doel 39 meter was.

⁶ De genoemde afstand is de maximale afstand gemeten n.a.v. luchtfoto-interpretatie.

Bijlage 4: Eisen te stellen aan materieel

Indien bij het benaderen van CE gebruik wordt gemaakt van materieel dient deze te voldoen aan de onderstaande eisen:

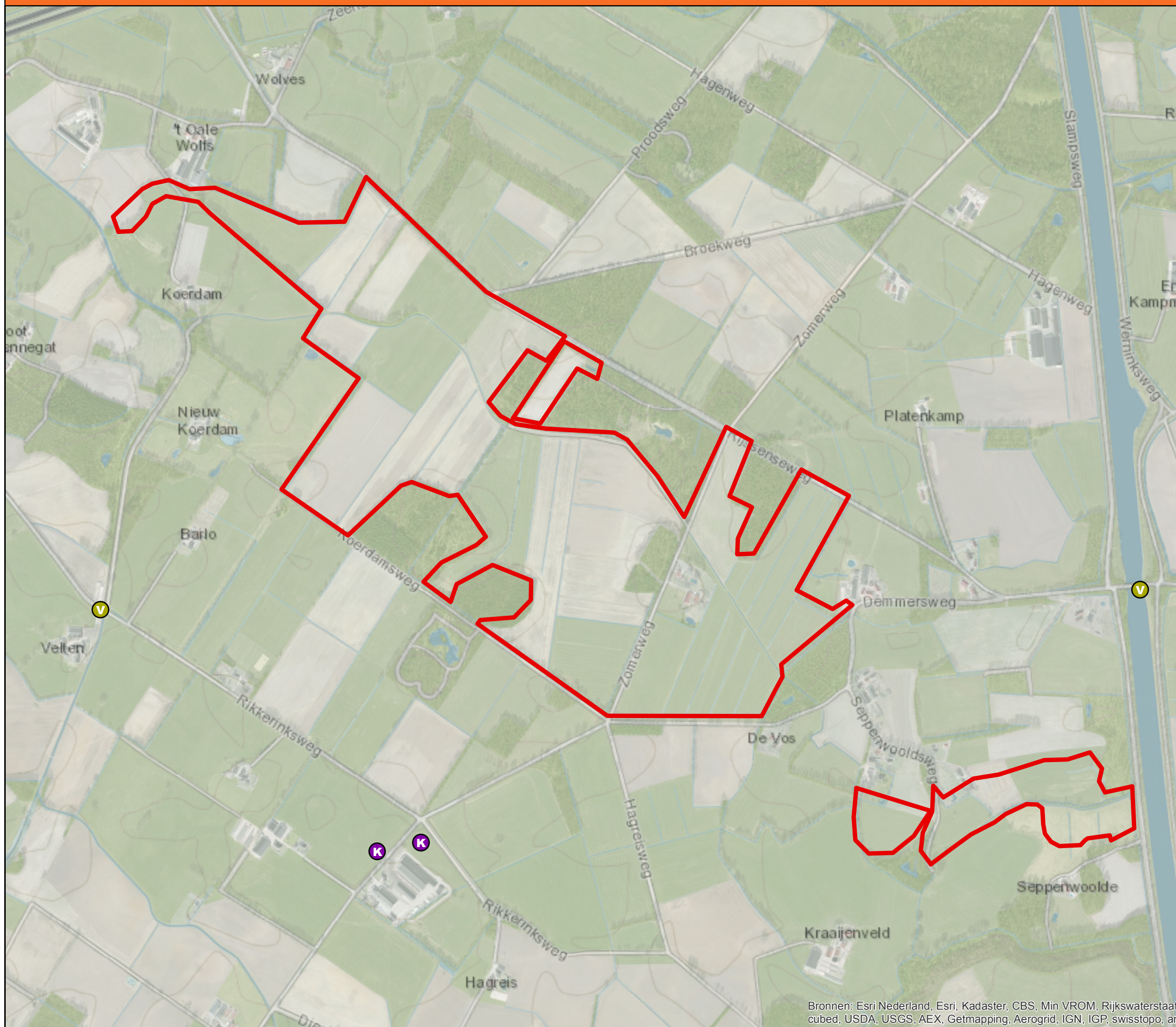
- De naar de graafbak gerichte ruiten zijn voorzien van 33 mm Lexguard materiaal, of een daaraan minimaal gelijkwaardige voorziening. Deze voorziening kan zijn aangebracht door de ruiten te vervangen of door het aanbrengen van een voorzetrui. Indien voorzetruiten worden toegepast dienen de originele ruiten te zijn vervangen door 8 mm Lexan materiaal, of een daaraan minimaal gelijkwaardige voorziening.

6.4 Presentatiekaart historische feiten

VERZAMELDE FEITEN - DELDENERBROEK

Legenda

Onderzoeksgebied

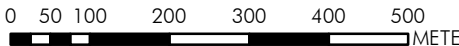
Zoeklicht

Krater

Vernieling

AVG Explosieven Opsporing Nederland
Postbus 180
6590 AD Gennep

Presentatiekaart verzamelde feiten Conventionele Explosieven

Gemeente Hof van Twente, Wierden
Deldenerbroek

Opdrachtgever

Dienst Landelijk Gebied, kernteam Twente
Postbus 10051
8000 GB Zwolle

Projectnummer: 1462021
Tekeningnummer: PK1
Formaat: A3
Getekend: Paul Gieber
Datum: 23-5-2014
Voor akkoord: Menno Abe

Bronnen: Esri Nederland, Esri, Kadaster, CBS, Min VROM, Rijkswaterstaat, USDA, USGS, AEX, Getmapping, Aerogrid, IGN, IGP, swisstopo, a

6.5 CE-bodembelastingkaart (verdacht gebied)

BODEMBELASTINGKAART - DELDENERBROEK

Legenda

 Onderzoeksgebied

AVG Explosieven Opsporing Nederland
Postbus 180
6590 AD Genneep

Opdrachtgever:

Dienst Landelijk Gebied, kernteam Twente
Postbus 10051
8000 GB Zwolle

Bodembelastingkaart
Conventionele Explosieven

Gemeente Hof van Twente, Wierden
Deldenerbroek

Projectnummer: 1462021
Tekeningnummer: BK1
Formaat: A3
Getekend: Paul Gieben
Datum: 23-5-2014
Voor akkoord: Menno Abbe

Bronnen: Esri Nederland, Esri, Kadaster, CBS, Min VROM, Rijkswaterstaat en gemeenten: Rotterdam, Breda, Tilburg;
Source: Esri, DigitalGlobe, GeoEye, i-cubed, USDA, USGS, AEX, Getmapping, Aerogrid, IGN, IGP, swisstopo, and the
GIS User Community

Deze tekening is eigendom van AVG Explosieven Opsporing Nederland. Het is de opdrachtgever vrij om deze tekening te gebruiken en verspreiden te laten, zolang het niet leidt tot schade aan de afbeelding. Van deze tekening mag niet worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt d.m.v. druk, scan of op andere wijze dan ook, zonder toestemming van AVG Explosieven Opsporing Nederland ©2017